

**СТРАТЕГИЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА
ОПШТИНЕ
БАЈИНА БАШТА (2019 – 2024)**

ОПШТИНА БАЈИНА БАШТА - МАРТ 2018.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

САДРЖАЈ:

УВОД.....	4
Мотив за израду нове Стратегије пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта.....	4
Методологија израде Стратегије	5
Фазе рада, учесници и активности у процесу израде Стратегије	7
ПРВИ ДЕО	10
1. Национални ниво развоја пољопривреде и руралног развоја	10
1.1. Законодавни и институционални оквир развоја пољопривреде и руралног развоја	11
1.2. Инструмент предприсупне помоћи ЕУ - ИПА	13
ДРУГИ ДЕО	15
2. Општина Бајина Башта-општи параметри	15
2.1. Географске и административне карактеристике.....	17
2.2. Демографске карактеристике и трендови	17
2.2.1. Старосна структура становништва	19
2.2.2. Образовна структура становништва	20
2.3. Рурална економија.....	21
2.4. Рурална инфраструктура.....	23
2.5. Трансфер знања и информација	24
2.6. Земљорадничке задруге и удружења у области пољопривреде и руралног развоја	26
2.7. Социјане мреже у руралним подручјима	28
ТРЕЋИ ДЕО	29
3. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ И РУРАЛНОМ РАЗВОЈУ ОПШТИНЕ БАЈИНА БАШТА.....	29
3.1. Стање ресурса и животне средине	29
3.1.1. Шумски ресурси	29
3.1.2. Водни ресурси	30
3.1.3. Пољопривредно земљиште	31
3.2. Стање и трендови пољопривреде и руралног развоја	33
3.2.1. Обим и структура пољопривредне производње	33
3.2.2. Структура пољопривредних газдинстава.....	34
3.2.3. Системи наводњавања земљишта	35
3.2.4. Вишегодишњи засади	37
3.2.5. Сточни фонд.....	39
3.2.6. Механизација, опрема и објекти	40
3.2.7. Радна снага	41
ЧЕТВРТИ ДЕО.....	44
4.1. ПОДСТИЦАЈНА ПОЛИТИКА У ПОЉОПРИВРЕДИ И РУРАЛНОМ РАЗВОЈУ.....	44
4.2. Концепт и циљеви политике пољопривреде и руралног развоја.....	44
ПЕТИ ДЕО	58
5. ВИЗИЈА РАЗВОЈА И СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ОПШТИНЕ БАЈИНА БАШТА.....	58
5.1. Визија развоја пољопривреде и руралних подручја	58
<i>Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта</i>	

5.2. SWOT анализа и развојни изазови.....	58
5.3. Стратешки циљеви	62
5.4. Приоритетна подручја стратешких промена	67
5.5. Специфични циљеви и мере у оквиру стратешких циљеви	68
5.6. Праћење реализације стратешких и специфичних циљева	76
АНЕКС 1. СТРАТЕШКИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ У ОКВИРУ ПРЕДЛОЖЕНИХ ЦИЉЕВА	78

УВОД

Мотив за израду нове Стратегије пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Пољопривреда и рурална подручја на нивоу целе Републике суочени су са бројним променама и значајним изазовима, које ће свакако оставити трага на стање животне средине и пољопривредних ресурса, на безбедност хране, производне и економске ефекте пољопривредно-прехранбеног сектора и, изнад свега, на положај пољопривредних произвођача, предузетника и руралног становништва. Свесни тих чињеница општина Бајина Башта се определила да пред ширу јавност, партнере и бројне друге актере у сектору пољопривреде и руралног развоја изађе са својим виђењем развојне перспективе садржане у Стратегији пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта која обухвата период од 2019-2024. године.

Стратешки циљеви и приоритети садржани у овој Стратегији одређени су у складу са принципима одрживог развоја и улогом коју пољопривреда остварује у економији и друштву уопште. Поред тога, уважавајући принципе разноликости руралних подручја и пољопривредне производње, Стратегија пружа и решења за ефикаснију и квалитетнију расподелу буџетских средстава свим потенцијалним корисницима.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта дефинише смернице и оквире за реформе подстицајне политике и институционалне реформе, као и смернице подстицајних мера подршке пољопривреди и руралним подручјима за наредних пет година. Предложене реформе пољопривредне политике треба да допринесу стварању поузданог и атрактивног пословног амбијента у пољопривредно-прехранбеном сектору, обезбеде већу стабилност дохотка пољопривредних произвођача и благостање руралног становништва.

Веома важан сегмент у процесу израде Стратегије који се узимао у разматрање приликом конципирања планираних мера подршке и дефинисања будућих реформи јесу започети преговори и процеси интеграција Републике Србије у Европску унију и Светску трговинску организацију. Са циљем креирања дугорочних и одрживих погодности за домаће пољопривредне произвођаче, Стратегија се уклапа и у европске моделе подршке, а да притом осигурава поштовање принципа на локалном и националном нивоу.

У настојању да се што прецизније и јасније дефинише правац реформи пољопривредног сектора и да се предложеном политиком реагује на актуелне изазове, општина Бајина Башта је покренула израду овог стратешког документа, којим се тежи унапређење сектора пољопривреде и већем благостању руралних становника на дугорочном нивоу. У вези са тим израда ове Стратегије је детерминисана следећим потребама:

- Мање заостајање у технолошком развоју у односу на развијеније општине на територији Републике Србије

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

- Унапређење конкурентности и ефикасности пољопривредне производње и других непољопривредних делатности које се обављају у руралним срединама
- Повећање прихода за пољопривредне произвођаче и друге предузетнике
- Успостављање пољопривредне производње усклађене са захтевима очувања и заштите животне средине
- Успостављање пољопривредне производње усклађене са економским, социјалним и еколошким захтевима одрживог развоја

Израдом ове Стратегије, практично су испуњене законске и политичке претпоставке усклађене са националним програмима развоја пољопривреде и руралних подручја, усвојеним од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде. Поред наведеног, јако важна чињеница јесте да је овим документом обезбеђена платформа за предстојеће активности у вези са ИПАРД програмом.

Методологија израде Стратегије

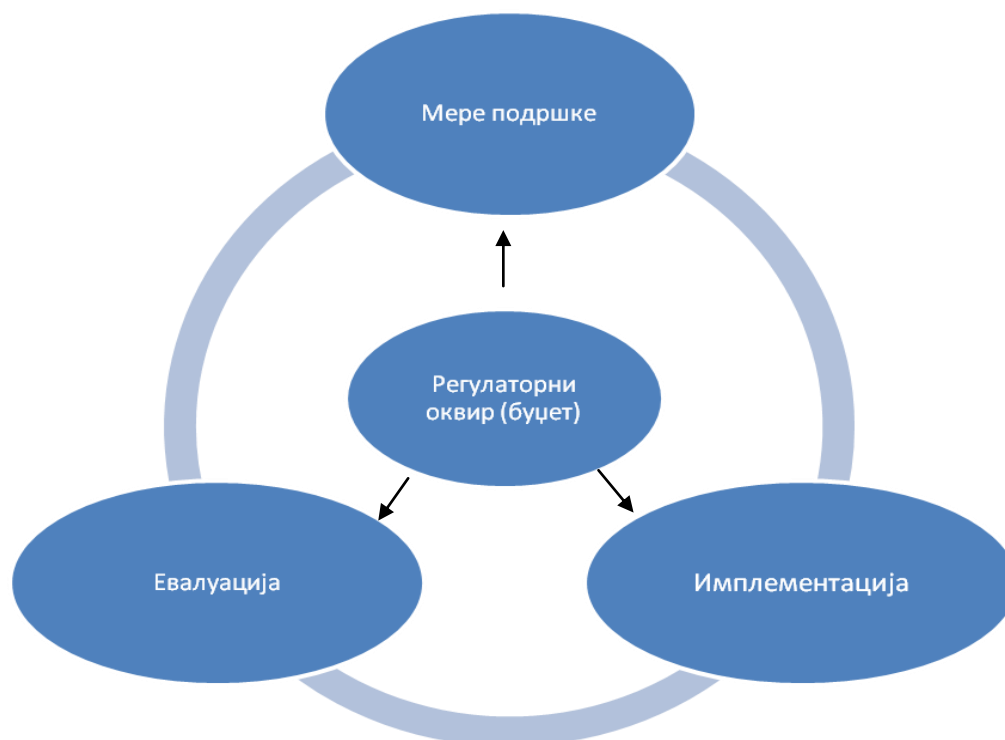
Стратегија пољопривреде и руралног развоја припремљена је у складу са савременим принципима управљања јавним политикама, који се темељи на циклусу јавне политике. Концепт циклуса јавне политике односи се на неколико фаза стратешког планирања, али се претежно своде на три кључна елемента:

- креирање политике, односно мера подршке,
- имплементацију и
- евалуацију.

Срж сваког стратешког документа, укључујући и овај представља буџет, односно расположива и планирана новчана средства у чијим оквирима треба да буду све активности у вези са остварењем дефинисаних стратешких циљева.¹

---

¹ Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024 године

Илустрација 1. Принципи управљања јавним политикама

Откривањем узрока који су довели до бројних проблема у сектору пољопривреде и који су утицали на недовољну развијеност руралних подручја, могуће је поставити и дефинисати алтернативна решења за отклањање тих проблема. Стратегијом ће се та алтернативна решења превести у конкретне активности којима се тежи успешној реализацији унапред дефинисаних свих циљева.

Имплементација подстицајне политике и мера подршке, у надлежности је локалне самоуправе и захтева дефинисање начина спровођења, односно дефинисање одговорности појединих институција, њихово повезивање, одређивање транспарентних финансијских извора за реализацију предвиђених решења. Недовољно транспарентна и лоша комуникација и координација између институција неминовно води ка негативним последицама на ефикасност и ефективност примењене политике.

На крају, након спровођења свих планираних активности, стратегија подлеже евалуацији, односно контроли и вредновању. Другим речима врши се поређење планираних са оствареним активностима, мерење ефикасности спроведене политике и на самом крају преузимање корективних активности, уколико је дошло до значајнијих одступања у реализацији активности. Позитиван одговор указује да су мере политике постављене како треба и да их у догледном периоду треба спроводити.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Фазе рада, учесници и активности у процесу израде Стратегије

Процес формулисања Стратегије развоја пољопривреде и руралних подручја општине Бајина Башта за период од 2019-2024. године детерминисан је структуром проблема заступљених у руралном сектору, кључним учесницима у том сектору, као и разноликошћу тих учесника у поступку доношења одлука које су од значаја за пољопривредно-прехрамбени сектор и рурална подручја.

Спроведене активности у поступку израде Стратегије реализовале су се у неколико фаза.

- 1. Прва фаза** – подразумевала је припремање детаљног концепта свих активности у процесу израде Стратегије. То је подразумевало активности на изради детаљног плана активности са јасно прецизираним описом послова, рокова, циљева, резултата; одређивање потреба за ангажовањем одређених институција и осталих кључних актера у области пољопривреде и руралног развоја који ће дати допринос у процесу израде овог стартешког документа; припрему базе података и остале пратеће документације.
- 2. Друга фаза** – у овој фази спроведене су радионице, индивидуални и групни састанци са члановима радне групе и кључним актерима сектора пољопривреде и рурала, у циљу даље разраде дефинисаних стратешких циљева и конкретних активности које ће бити спроведене у циљу њиховог остварења. Радионице и састанци су одржавани по углавном истом моделу како би се постигао потребан степен усаглашености и униформности процеса.
- 3. Трећа фаза** – се односила на усаглашавање ставова и израду иницијалне верзије Стратегије, са акцентом на усаглашавање и верификацију специфичних циљева и предлога мера и активности. Обим, структура буџета, и његово рашчлањење по стубовима подршке, као и буџетски планови за предстојећи период, представљају предметне активности у овој фази израде Стратегије.
- 4. Четврта фаза** – на бази активности спроведених у претходној фази, припремљен је Нацрт предлога Стратегије, који се у овој фази презентује носиоцима читавог процеса у локалној самоуправи, као и кључним актерима у сектору пољопривреде и руралног развоја. Предлози, сугестије, коментари, добијени од свих заинтересованих страна узети су у разматрање и инкорпорирани у финалну верзију Стратегије пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта за период од 2019-2024. године.

У циљу успешне израде Стратегије, кроз дефинисање одрживих мера руралне политике, имплементацију активности усмерену на испуњење дефинисаних стратешких циљева и на крају евалуацију, ангажоване су одговарајуће радне групе и појединци са следећим надлежностима и задужењима:

Радна група општине Бајина Башта - надлежна за административно-техничку подршку на припреми стратешког документа, спроводи процедуре на изради Стратегије, прати Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

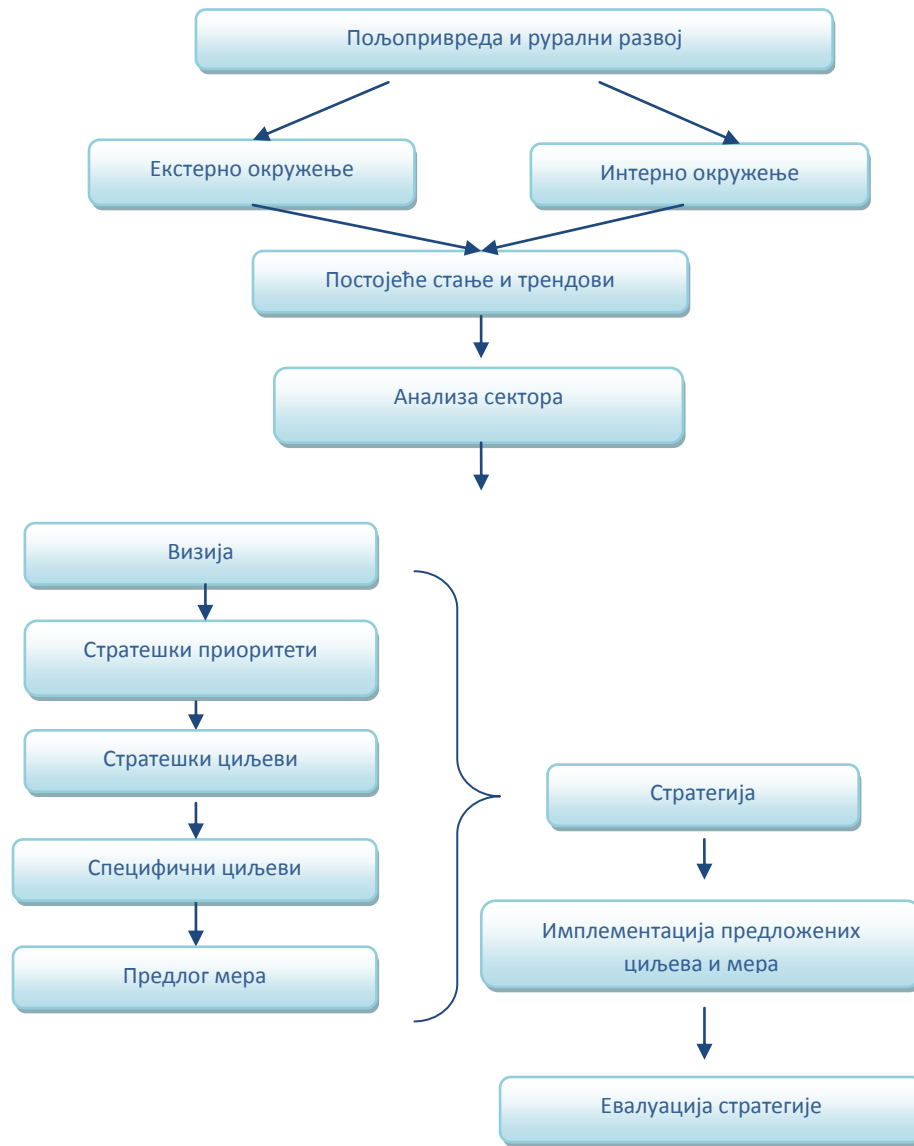
имплементацију активности и ангажовање кључних сарадника, прати напредак на изради документа и спроводи процедуре усвајања финалне верзије Стратегије.

Екстерни експертски тим - чине представници Регионалне развојне агенције „Златибор“ д.о.о. који имају задужење над методологијом рада и имплементацијом дефинисаних активности, учествују у изради предлога структуре документа; дефинишу техничка упутства за рад радних група; припрема предлог нацрта документа, врши усаглашавање документа са предлозима и сугестијама општинског радног тима, припрема финални документ. Екстерни експертски тим сноси административну, логистичку, организациону и стручну подршку; има задужење за организацију састанака, радионица, комуникацијски процес; развој и процесуирање база података и информација.

Чланови секторских радних група - активно учествују у раду и својим знањем доприносе бољем квалитету финалних докумената, пружају информације од значаја у свакој фази рада неопходне осталим члановима тима ангажованим у процесу израде Стратегије; сарађују са другим члановима тима на међусобном усаглашавању стартешких циљева и мера политике подршке пољопривреде и руралног развоја; учествују у консултативном процесу за одговарајуће тематске области. Чланове секторских радних група чине представници појединих подсектора, познаваоци одговарајућих специфичних проблема из области воћарства, сточарства, агроиндустрије, затим у области руралног развоја, руралног туризма...

Целокупни процес на изради Стратегије пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта базиран је на принципима узајамне партиципације, транспарентности спроведених активности, на поштовању основних начела одрживог развоја и очувања животне средине, друштвено одговорном понашању свих чланова радних тела. Носилац процеса израде Стратегије је општина Бајина Башта, чиме је обезбеђено власништво над овим документом. Учешће стручне јавности и других заинтересованих страна у процесу припреме Стратегије, обезбеђено је кроз формирање секторских радних група.

Илустрација 2. Стратешки циклус

ПРВИ ДЕО

1. Национални ниво развоја пољопривреде и руралног развоја

На нивоу Републике постоји велики потенцијал у сектору пољопривредне производње захваљујући повољним климатским условима, добрим природним карактеристикама земљишта и расположивим водним ресурсима, с тим да је и поред свега наведеног тај потенцијал у великој мери неискоришћен.

У Републици Србији рурална подручја покривају 85% територије земље са више од половине од укупног броја становника (55%), и по основним развојним показатељима значајно заостају за урбаним срединама. Кључни проблеми са којима се суочавају скоро све руралне области како на републичком нивоу тако и областима западне Србије па и у општини Бајина Башта, су смањење броја пољопривредника и миграције руралног становништва у градске средине. Ови проблеми су условљени неприхватањем младих наследника, односно, немогућности управљања газдинствима својих родитеља за њиховог живота, те су млади из сиромашнијих слојева приморани да потраже посао ван пољопривреде. Поред тога, неприступачности информација, медија, образовања, како формалног тако и неформалног, смањени културни садржаји, смањена покретљивост младих, негативан утицај породице и вршњака, стварају апатију младе популације на селу те је жеља за одласком у град израженија, што даље проузрокује један од највећих друштвених проблема а то је „старење села“.²

На основу скорашњих анализа и статистичког пописа пољопривреде дошло се до података на нивоу Србије а на основу анализа о полној структури чланова домаћинства у руралним областима, 48% чине жене, а 52% чине мушкарци. Негде се процењује да у руралним подручјима од укупног броја жена свега 13% води домаћинство, од чега је највећи проценат у Војводини (24%). Уколико се посматра само пољопривредна производња која је тржишно оријентисана, онда је тај проценат значајно другачији у корист мушке популације пошто скоро 74% радне снаге чине мушкарци, а жене чине преосталих 26%. Економски положај жена је неповољан, а приступ услугама од значаја за јачање економске партиципације изузетно ограничен. У поређењу са сеоским мушкарцима, међу сеоским женама веће је учешће неактивних и незапослених (55% према 39% мушкараца), нешто мање учешће запослених у пољопривреди и значајно ниже учешће запослених у непољопривредним секторима (20% према 34% мушкараца). Међу запосленим женама чак 56,6% је запослено у пољопривреди. Поред тога, запосленост у пољопривреди готово у потпуности се одвија у оквиру домаћинства (тек 2% ангажованих у пољопривреди не обавља тај рад у сопственом домаћинству), где велики број жена има статус помажућег члана домаћинства, са изузетно ретким учешћем у власништву над газдинством и неравноправним учешћем у одлучивању о производњи и расподели прихода.

---

² Стратегија пољопривреде и руралног развоја града Зрењанина, 2012.

Рурална подручја су по својој природи углавном удаљена и слабо повезана са урбаним срединама. Овај проблем захтева инвестирање у путеве, електрику, водовод, канализацију, здравствене, културне и образовне институције што би иницијално довело до задржавања младих на селу. Поред тога, последњих година се у циљу остваривања конкурентне позиције на тржишту, прибегава све већој урбанизацији руралних предела у смислу повећања потражње за услужним пословима у руралним подручјима, смањења пољопривредних површина на рачун изградње индустријских и услужних капацитета. Из овога произилази да пољопривредно газдинство мења своју улогу, јер више није само субјект који производи храну, већ су му потребна све шира и већа знања и вештине о економији, маркетингу, менаџменту у пољопривреди и пратећим активностима.

Приближавање наше земље чланству у ЕУ, који условљава постојање јединственог система регионалног и руралног развоја утемељених на децентрализацији, већем учешћу цивилног друштва у доношењу одлука ствара и могућност већег коришћења Еу и разних других фондова. На другој страни, приближавање наше земље Европској унији истовремено прате и бројни проблеми са којима се на том путу суочавамо. Значајан проблем, а посебно у руралним срединама, јесте недостатак правног система, дефинисање власништва, права и обавеза и примена уговора.

1.1. Законодавни и институционални оквир развоја пољопривреде и руралног развоја

Поред чињеница да је пољопривреда у Србији одувек представљала веома важну грану привреде, пажња која се придавала овој грани ранијих година није била на задовољавајућем нивоу. Тек почетком 80-тих година прошлог века код нас крећу да се примењују фондови намењени унапређењу пољопривредне производње који до тада нису постојали. Финансијска средства су дистрибуирана преко државних предузећа и задруга. Затим деведесетих година прошлог века, у условима изражене сиве економије и монетарних поремећаја, као и услед ратних сукоба и дешавања у земљама из окружења, фондови и разни други подстицаји намењени пољопривреди и руралном развоју нису могли да дају видљиве резултате.

Нови век доноси и бројне промене како на административно територијалном нивоу тако и у погледу развоја пољопривреде. 2005. године доноси први стартешки документ из области пољопривреде и руралног развоја, под називом Стратегија развоја пољопривреде Србије, и по први пут се јавно истичу значај и циљеви српске пољопривреде. Институционални оквир за развој пољопривреде и руралних области успостављен је 2009. године. У истој години је у Дому Народне Скупштине усвојен Закон о пољопривреди и руралном развоју који дефинише циљеве у развоју руралних подручја и мере које треба да доведу до развоја руралних подручја. Од тада до данас, долази до значајног интензивирања законодавне активности из области пољопривреде, којима се првенствено тежи усклађивању националних регулатива у области пољопривредне и руралног развоја са ЕУ регулативом. Поред горе наведеног, кровног Закона о пољопривреди и руралном развоју, доносе се бројни други закони, као што су Закон о водама, Закон о сточарству, Закон о

биљној производњи, Закон о шумама, Закон о заштити биља и бројни други закони којима су покривени сви сегменти пољопривредне производње и руралног развоја.

Поред закона, стратегија, веома важан документ који се редовно доноси на државном нивоу јесу Национални програми за пољопривреду и рурални развој. Национални програм за пољопривреду и рурални развој Републике Србије 2015-2020. године је инструмент за финансијску помоћ у области руралног развоја. Дефинише мере за подршку руралном развоју у складу са актуелним националним правним актима и потребама, као и критеријуме и финансијске оквире подршке. Веома је значајно рећи и да је у процесу усвајања овог стратешког документа, консултована и Европска Комисија у Бриселу која је дала своје позитивно мишљење на оне делове програма који се односе на принципе заједничке аграрне политике ЕУ, пре свега у претприступном периоду. Управо је Национални програм руралног развоја основ за креирање тзв. IPARD програма који ће обезбедити коришћење средстава из пете компоненте IPA фондова након добијања статуса кандидата за чланство у ЕУ. Иако је Национални програм руралног развоја требао да буде јасан показатељ краткорочног развоја руралних подручја и звезда водиља пољопривредним произвођачима, његова примена је у великој мери ограничена пре свега због наглих промена у аграрној политици које не обезбеђују сигурност и могућност планских инвестиција.

Поред националног нивоа, значајан напредак у погледу фондова и подстицаја, правних и институционалних оквира се остварује последњих пет година и на регионалном и локалном нивоу. Програми подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја из године у годину бележе све значајније резултате у свим локалним самоуправама на територији Златиборског округа. Значајна средства локалне самоуправе овим мерама усмеравају у све сегменте пољопривредне производње и пољопривредну механизацију а све у циљу унапређења пољопривредне производње.

Предуслов ефикасног и одрживог развоја руралних подручја представљају добро утемељене и одрживе институције, политике и правила којима се гарантује равноправан приступ капиталу, земљишту, води, шумама, технологијама, тржишту роба, финансијском тржишту и другим сервисима и који омогућавају руралном становништву партиципацију у одлучивању. Савремено руковођење и управљање локалним руралним развојем захтева промене и трансформације традиционалних организационо-управљачких структура и веза, и њихову модернизацију.

Институције од значаја за политику руралног развоја на националном и регионалном нивоу су тела Владе РС као што су Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, и друга министарства која индиректно дотичу овај сегмент привреде, Националне агенције и институције, Фондови за развој и друге институције, Институт за агроекономију, Пољопривредни факултети, Институт за примену науке у пољопривреди, као и Привредна комора Србије, Задружни савез Србије, Туристичка организација Србије, Саветодавне пољопривредне и стручне службе и друга пољопривредна удружења. Утемељене, одрживе и функционалне институције остварују директан утицај на приступ руралног становништва физичком капиталу, финансијским и другим сервисима,

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

технологијама и тржишту, чиме опредељује корист од производње која је настала коришћењем тог капитала и услуга. На тај начин јавне институције и њихова „правила игре” практично опредељују алокацију ресурса, дефинишу регулаторни оквир и имплементационе механизме, делујући на динамику и интензитет прилагођавања руралног становништва тржишној економији и одрживом развоју.

1.2. Инструмент предприступне помоћи ЕУ - ИПА

Инструмент предприступне помоћи ЕУ - ИПА Европски Савет је 2006. године усвојио Директиву број 1085/2006 којом је успостављен ИПА инструмент пред-приступне помоћи, а регулатива која се односе на ИПА инструмент усвојена је 12.06.2007. године под редним бројем 718/2007. ИПА представља интегрисани пред-приступни инструмент намењен земљама које су потенцијални кандидати за чланство у Европској Унији и земљама кандидатима за чланство у ЕУ.

ИПА инструмент сачињен је од пет компоненти. Инструмент предприступне помоћи ЕУ за рурални развој је ИПАРД. ИПАРД је пета компонента ИПА инструмената намењена руралном развоју. Специфичност ИПАРД компоненте налази се и у структурама које се морају успоставити. За разлику од преосталих ИПА инструмената, Оперативне структуре у имплементацији ИПАРД-а су Управљачко тело и Платна агенција.

Управљачко тело, успоставља се као тело које се налази у Министарству које је надлежно за послове пољопривреде и руралног развоја, а одговорно је за израду нацрта ИПАРД програма; усклађеност свих активности са критеријумима и механизмима који су применљиви у ИПАРД програму и уједно усклађени са националним прописима и прописима ЕУ; мониторинг ИПАРД програма и пружање помоћи ИПАРД мониторинг комитету у виду достављања неопходне документације за мониторинг квалитета спровођења ИПАРД програма; креирање годишњих и коначних извештаја о имплементацији програма, консултовање са ИПАРД агенцијом, који се након оглашавања са ИПАРД мониторинг комитетом, доставља Националном ИПА координатору и Националном службенику за одобравање.

ИПАРД платна агенција успоставља се као тело или организациони део у оквиру надлежног Министарства за послове пољопривреде и руралног развоја чије су основне активности да расписује конкурсе за доделу подстицајних средстава заједно са условима за коришћење подстицајних средстава, врши селекцију у складу са критеријумима и механизмима дефинисаних ИПАРД програмима и проверава усклађеност са прописима ЕУ и националним прописима, проверава испуњеност услова за одобравање и исплату средстава по захтеву за остваривање права на подстицаје у складу са прописима и условима на конкурс, и где је то потребно и по правилима јавних набавки, припрема уговор о коришћењу подстицаја између са корисницима средстава подстицаја укључујући и информације о потенцијалним санкцијама у случају непоштовања уговорних обавеза, одлучује о праву на подстицаје, врши исплату на основу оствареног права на подстицај и повраћај средстава у случају неиспуњења уговорних обавеза од

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

стране корисника, врши административну контролу и контролу на лицу места о испуњености уговорних обавеза и утврђује да су послови обављени или услуге извршене у складу са закљученим уговором.

ИПАРД програмом је предвиђено учешће јавног сектора у трошковима инвестиције у максималном износу до 50%, док остатак инвестиције мора бити финансирано од стране приватног сектора, односно корисника подстицајних средстава. Међутим, постоје и одређени случајеви у којима финансирање јавног сектора може бити и веће од 50%.

У оквиру регулативе Европске Комисије дефинисане су три приоритетне осе, као и мере које су доступне унутар тих оса, у оквиру спровођења пете компоненте предприступне помоћи ЕУ - ИПАРД, и то:

1) Оса 1 - Унапређење тржишне ефикасности и увођење стандарда ЕУ:

- Мера - Подстицаји за инвестиције у пољопривредна газдинства у циљу унапређења и достизања стандарда ЕУ
- Мера - Подстицаји успостављању произвођачких група
- Мера - Подстицаји за инвестиције у прерађивачке капацитете у циљу унапређења и достизања стандарда

2) Оса 2 - Припремне активности за спровођење агроеколошких мера и локалних стратегија руралног развоја (LEADER):

- Мера - Подстицаји за активности у циљу унапређења и заштите животне средине и пејзажа од негативног утицаја интензивне пољопривреде
- Мера - Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја

3) Оса 3 - Развој руралне економије:

- Мера - Подстицаји за инвестиције у унапређењу руралне инфраструктуре,
- Мера - Подстицаји за диверсификацију и развој економских активности у руралним подручјима,
- Мера - Подстицаји за унапређење тренинга

ДРУГИ ДЕО

2. Општина Бајина Башта-општи параметри

Подаци из најстаријег познатог насеља са територије Бајине Баште потичу из периода Старчевачке културе раног неолита и показују да је тај део насељен већ 7.000 година. У периоду римске владавине овај крај се налазио у склопу провинције Илирије, а касније у склопу Далмације. Након освајања од стране Турака, улази у састав Соколске нахије која је 1480. године прикључена Зворничком санџаку. После активног учествовања у оба српска устанка крај постаје познат по хајдучији која крајем XIX века престаје да делује у Србији. Године 1858. кнез Александар Карађорђевић издаје решење о оснивању Варошице Бајина Башта. Процес урбанизације свакодневног живота убрзава се у другој генерацији трговаца и занатлија који су се доселили из Ужица након 1878. године.³

Бајина Башта простире се на десној обали Дрине, испод планине Таре, у Златиборском округу на западу Србије. Заузима површину од 670 м² квадратних километара, централно истоимено насеље Општине је смештено на 257 метара надморске висине. Према подацима последњег пописа становништва, на територији целе Општине живи 26.022 становника, највећим делом српске националности – 98,5%, у једном градском и 35 сеоских насеља. Насељена места општине Бајина Башта: Бајина Башта, Бачевци, Бесеровина, Вишесава, Гвоздац, Добротин, Драксин, Дуб, Заглавак, Заовине, Горње Зарожје и Доње Зарожје, Зауглине, Злодол, Јагоштица, Јакаљ, Јеловик, Коњска Река, Костојевићи, Луг, Љештанско, Мала Река, Обајгора, Овчиња, Оклетец, Пепељ, Перућац, Пилица, Придоли, Растиште, Рача, Рогачица, Сијерач, Солотуша, Стрмово, Церје и Црвица.⁴

У складу са званичним статистичким подацима општина Бајина Башта се сврстава у недовољно развијене општине у Србији. Просечна нето зарада по запосленом у општини исплаћена у 2011. години износила је 31.839,00 динара. Позитивну чињеницу представља тренд раста овог показатеља у предстојећим анализираним годинама у односу на 2011. годину, па тако просечна нето зарада у 2014. години на територији општине износи 36.356,00 динара, а у 2015. години достиже вредност од 36.283,00 што је представља повећање од скоро 14% у односу на прву анализирану годину.⁵

Једна од водећих и доминантних привредних грана у општини Бајина Башта по оствареном друштвеном производу је пољопривреда. Пољопривреда заузима посебно место у привредно-економском развоју општине, а који се огледа кроз учешће у друштвеном производу, остварене производне резултате посматране кроз физички обим пољопривредне производње, посебно у

³ <http://www.agromedia.rs/opstine/bajina-basta-opstina>

⁴ Исто

⁵ Републички завод за статистику, Општине и региони у Републици Србији, 2016

воћарској производњи. Велики допринос препознатљивости краја и развоју руралних подручја дају и традиционални производи међу којима се посебно истичу ракија клековача, пршута, као и домаћи сир и кајмак.

Да би се остварили циљеви који се односе на унапређење руралне економије, неопходна је обнова путева, електричних водова, канализације и остале инфраструктуре која је неопходна за нормално функционисање пољопривредне производње, која представља један од основних предуслова квалитетног пословног окружења. Значајан потенцијал ка унапређењу руралних подручја на територији Бајине Баште има и сектор туризма, традиционална занатска производња, производње здраве и органске хране... Најзначајнији печат развоју туризма дају река Дрина са својим притокама, као и планина Тара и Подрињско-ваљевске планине...

Поред тога на територији општине Бајина Башта налази се Национални парк „Тара“ што омогућава повољне услове за развој еко-туризма. Међутим, са друге стране и поред свих наведених чињеница, рурални туризам је слабо развијен са свега неколико газдинстава која пружају туристичке услуге и представља сектор на коме би требало озбиљно радити у будућности јер има веома велике потенцијале.

Природни ресурси општине погодују развоју туризма: рељеф, клима, хидролошке вредности и животињски свет. Допринос развоју туризма може допринети и производња традиционалне хране, односно локалних специјалитета по којима је овај крај препознатљив. Посебан акценат треба ставити на производњу органске хране у зони Националног парка у оквиру којег се већ кренуло са сертификационом органске производње, и то органског меда.

У вези са свим претходно наведеним, и поред веома повољних услова који погодују развоју пољопривреде, села, рурална економија општине Бајина Башта је на релативно слабом ступњу развоја.

Оно што се намеће као неминовност у савременим условима привређивања у оквиру руралних подручја, чиме ће се остварити позитиван утицај и на развијеност националне економије уопште, јесте тежња ка постизању додате вредности, кроз унапређење примарне пољопривреде, са акцентом на увођење сертификата у пољопривредну производњу, као и диверсификацијом производње увођењем виших степена прераде. Поред тога важан сегмент унапређења руралне економије јесте заједничко обављање пољопривредне производње, кроз формирање одређених правних форми као што су удружења пољопривредника или земљорадничке задруге, чиме се постиже боља тржишна позиционираност, преговарачка моћ, ширење постојећих тржишта, чиме се све може остварити позитиван утицај на руралну и националну економију.

Због свега наведеног дефинисаним мерама у оквиру ове Стратегије настоји се да се ови проблеми ублаже и да се расположиви пољопривредни ресурси на територији наше општине што боље искористе.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

2.1. Географске и административне карактеристике

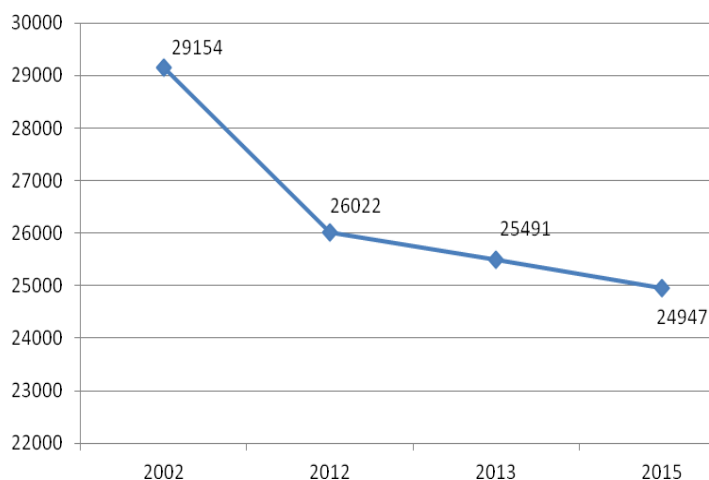
Општина Бајина Башта припада Златиборском округу, и смештена је у западном делу Републике. Према подацима Републичког геодетског завода простире се на територији од 673 км² и броји укупно 24 947 становника, са просечном густином насељености од 37 становника по једном километру квадратном.⁶ Налази се на 43.57' северне географске ширине и 19.33' источне географске дужине, у Подрињу, јер река Дрина тече западном границом општине и представља граничну линију према суседној држави Босни и Херцеговини.

Општина Бајина Башта се карактерише јако разноликим рељефом и обухвата географски простор од 200-1200 метара надморске висине. Територија општине Бајина Башта чине град Бајина Башта и 35 руралних подручја. Општина је подељена на 35 катастарских општина и на 32 месне заједнице. Седиште општине се налази на 70 километара удаљености од града Ваљева, са којим је повезано преко превоја Дебело брдо, затим на 48 километара удаљености од Љубовије, са којом је повезано долином реке Дрине, од Шапца је удаљеност 172 километра, а преко превоја Кадињача општина Бајина Башта је повезана са градом Ужице, и то на удаљености од 36 километара.

2.2. Демографске карактеристике и трендови

Демографска кретања унутар општине Бајина Башта указују на све озбиљнији проблем депопулације становништва, како у насељеној градској зони, тако и у руралним подручјима. Посебно висок тренд депопулације становништва заступљен је у селима која се протежу у оквиру Националног парка Тара и вишим, брдско-планинским пределима општине.

Графикон 1. Тренд кретања броја становника

Извор: Републички завод за статистику, 2016.

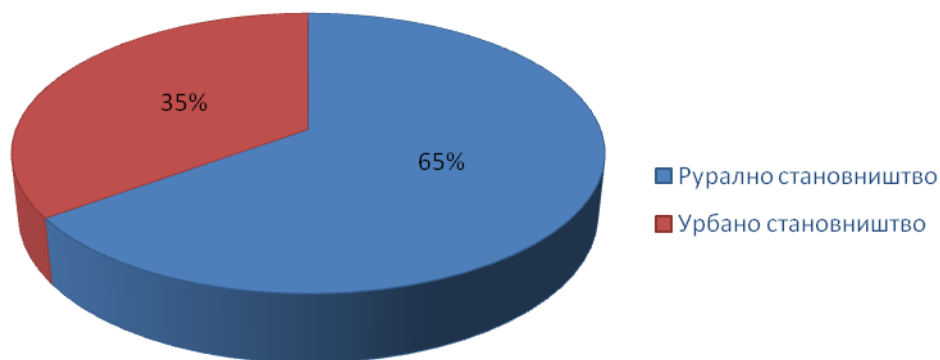
⁶ Републички завод за статистику, Општине и региони у Републици Србији, 2016

У односу на званичне податке о становништву који датирају из 2002. године на територији општине Бајина Башта укупан број становника је смањен са 29 154 на 26 022, што представља смањење од скоро 11%. Тренд кретања становништва у периоду од 2002-2015 године приказан је на графикон 1.

Према процени броја становника, коју води Републички завод за статистику ти подаци су последње три године још поражавајући. У 2013. години процењени укупни број становника на територији општине износи 25 491, а у 2015. години тај број је још нижи и износи 24 947. Уколико се упореде званични подаци о броју становника из 2002. године и процене броја становника из 2015. године, онда се добија податак да степен депопулације на посматраној општини износи око 14%. Управо ови подаци иду у прилог констатацији да је на територији општине Бајина Башта заступљен тренд интензивне депопулације, што се јасно види на графику 1.

Од укупног броја становника, према званичним подацима последњег пописа чак 16 475 од укупног броја становника чини рурално становништво, што преведено у апсолутне вредности износи чак 65%. Као што је случај са укупни бројем становника, исто је и са руралним становништвом. Из године у годину забележен је тренд константног смањења броја становника. Према попису из 1971. године рурална насеља општине Бајина Башта је насељавало 26 168 становника, што је у односу на 2011. годину смањење у износу од чак 37%. Изузетно висок степен депопулације је заступљен у селима у зони Националног парка Тара и брдско планинској зони.

Графикон 2. Заступљеност руралног становништва

Извор: Републички завод за статистику, 2016.

Територија општине Бајина Башта захвата простор од 673 км². Становништво је распоређено у 36 насеља. Густина насељености опада у свим сеоским насељима изузев приградским, а варијације међу њима условљене су природно – географским, демографским и економским чиниоцима. Према последњој процени о броју становника на територији општине Бајина Башта износи 37 становника по једном километру квадратном.

Стопе наталитета у Србији и даље карактерише тенденција опадања. Негативне последице такве ситуације код нас се огледају у интензивнијем степену депопулације руралних подручја, посебно брдско-планинских сеоских подручја. На другој страни додатни проблем представља и чињеница да пражњење сеоских подручја има за последицу претерано гомилање становништва у градовима, нарочито у Београду.

Када је у питању демографска слика у руралним подручјима општине Бајина Башта, који су у складу са демографским кретањима на републичком нивоу, највећи проблем јесте депопулација, брзо смањивање сеоског становништва. То су села са старијим становништвом, у њима је наталитет мањи, смртност већа, природни прираштај нулти или негативан, те је депопулација резултат кумулативног деловања већег броја негативних чинилаца. У већини села на територији општине Бајина Башта становништво је претежно пољопривредно, то се депопулација села манифестује кроз старење и запуштање пољопривреде и свих сеоских подручја, без индустријских погона, комуналне и социјалне инфраструктуре и без развојне перспективе.

2.2.1. Старосна структура становништва

Сеоско становништво у Србији некад су сачињавали скоро све сами сељаци. Данас то више није случај и то је једна од најважнијих друштвено-демографских промена у савременим селима. Данас се тај процес демографске транзиције манифестује читавим низом промена у структури, просторном распореду и обележјима становништва од којих је за сеоску популацију најзначајнији процес напуштања пољопривреде као главног занимања, а за насеља процес урбанизације.

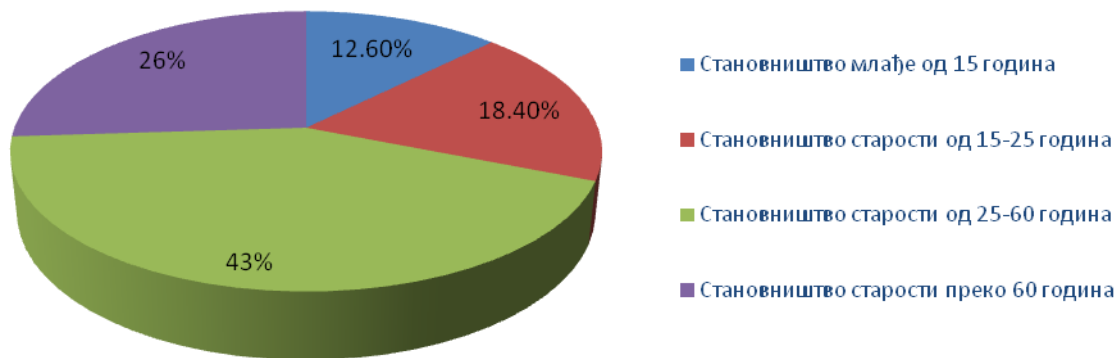
Индустријализација у другој половини прошлог века, довела је до великих миграција становништва из села у град, а такође и у друге градове, што је директно утицало на број становника који се баве пољопривредном производњом. Свему овоме је допринело и гашење земљорадничких задруга као главних носилаца пољопривредне производње. У складу са кретањима руралног становништва на нивоу државе, исти је случај и са кретањима на нивоу општине Бајина Башта.

Негативна демографска слика на територији општине Бајина Башта, прати и неповољне трендове у вези са старосном структуром, како у урбаним тако и руралним деловима општине. Просечна старост становника у општини је 40,7 година и то 36,1 годину у урбаним срединама, док је у сеоским срединама 42,9 година. Како је већ истакнуто према званичним статистичким подацима, од укупног броја становника, чак 65% чини рурално становништво. Готово да постоји једнакост међу половима, мушку популацију чини 12 990, што је у процентима 49,92, док се незнатно већа предност даје женској популацији и то за свега 0,17%.

У укупном броју становника забележен је значајан пораст учешћа старије популације, претежно становништва изнад 60 година. У руралним подручјима најзаступљеније је учешће и то у износу од 43% популације старости од 25-60 година, с тим да је значајно и учешће популације старије од 60 година и то у износу од скоро 26%, што је значајно изнад републичког просека.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Графикон 3. Старосна структура руралног становништва

Извор: Републички завод за статистику, 2016.

Учешће популације млађе од 15 година у оквиру урбаног становништва износи свега 15,5%, док је тај проценат у руралном становништву још неповољнији и износи свега 12,6%. С тим да је у оквиру ове популације доминантније учешће мушкараца и износи 52,18% у руралним срединама, док је тај износ још више на страни мушкараца у урбаним срединама и износи 53,3%.

2.2.2. Образовна структура становништва

Неповољни демографски трендови имају за последицу неповољну образовну структуру руралне радне снаге, која по својим перформансама не може да испуни захтеве тржишта рада. Скромна знања и непостојање додатних вештина руралне популације генерално, су карактеристика не само на територији општине Бајина Башта већ и на целом републичком нивоу.

Слично демографским трендовима, старосној структури и популацији становништва, територију општине Бајина Башта карактерише и неповољна образовна структура становништва и у градској зони и у руралним подручјима. Према званичним подацима Републичког завода за статистику, за становништво старо 15 и више година, од укупно 22474 становника без школске спреме је 1160 становника што чини нешто више од 5%. У овом проценту изузетно доминантно учешће чини женска популација, са скоро 92%. Веома значајан проценат чине и особе које имају започето а недовршено основно образовање и то у износу од 19%, с тим да и у овој групи доминирају припаднице женског пола.

Становништво средњег стручног образовања заузима изузетно висок проценат и то са 67%, док је проценат становништва са вишим и високим образовањем изузетно низак и износи свега 8% и у том проценту идентично је учешће и мушке и женске популације. Упоредјујући званичне податке ранијих пописа, евидентно је да се број неписмених лица смањило, с тим да није ни остварен ни

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

раст високо образованог становништва. Исто као и претходних година, највећи удео чини средњи стручни кадар.

2.3. Рурална економија

У слабије развијеним земљама, као што је наша, па и у слабије развијеним подручјима Округа, још увек је није присутна свест да се проблеми развоја подручја морају решавати на комплекснији начин од онога што нуди аграрна политика. Аграрна политика је оријентисана секторски, преvasходно на примарну пољопривредну производњу, што подразумева да нема свеобухватних решења развоја руралних подручја. Поред тога важна чињеница која доводи до смањења значаја пољопривреде јесте интензивнији технолошки напредак, што је уједно довело и до значајнијих финансијских криза у сектору пољопривреде.

Поред горе наведеног, интензивнија индустријализација током друге половине двадесетог века, довела је до значајних миграција становништва из руралних подручја, а посебно важна чињеница јесте прерано напуштање појединих руралних подручја што је за последицу имало демографску девестираност у појединим крајевима које се на другој страни одликују огромним природним потенцијалом и ресурсима. Пад броја становника у великој већини руралних подручја, као и неповољан тренд старосне структуре руралног становништва за резултат им астагнацију или пак негативан тренд пољопривредне производње.

У овако комплексан систем разлога треба уврстити и веома важну чињеницу која је у вези са гашењем земљорадничких задруга, које су у периду после Другог светског рата биле значајан носилац развоја руралне економије.

Остварење циљева за рурална подручја, која представља елемент руралне политике, обухвата широк дијапазон социоекономских активности. Руралном економијом на нивоу општине Бајина Башта доминирају пољопривреда и шумарство, која управо зависи од ове две гране. С тим да рурална економија никада не може да се везује само за пољопривреду, или за микс пољопривреде и шумарства, већ представља комплексан систем структуре економских активности које прожимају рурална подручја. Поред тога рурална економија никада се не може везати само за рурална подручја, као ни за проблеме само пољопривреде или шумарства, већ је тесно повезана са националном економијом и од великог утицаја на њу јесу: путеви, комуникације, животна средина, продавнице, банке, поште...Према томе проблеми руралне економије су дугорочнији од проблема пољопривреде. Веза између две политике, руралне и националне, је у томе да постизање циљева у једној области у великој мери зависи од успеха у другој области.

Приходи сеоских домаћинстава у руралним подручјим на територији општине Бајина Башта у највећој мери потичу из радног односа и учешћа пензија. Као и у осталим деловима централне Србије, велики део становништва на територији општине се бави пољопривредом као

секундарном делатношћу, па у вези са тим ни посвећеност пољопривредној производњи не може бити на максималном нивоу, а тиме ни приход који произилази бављењем пољопривредом.

Сеоска подручја у значајној мери се суочавају са проблемима незапослености, у којем далеко веће проблеме због искључености са тржишта рада имају млади и припаднице женске популације. На територији општине Бајина Башта, према подацима Управе за трезор из 2016. године, укупно је регистровано 3935 газдинстава. Доминантна област пољопривредне производње јесте воћарство, а затим сточарство. Повртарство је заступљено у свим домаћинствима, али првенствено за сопствене потребе и није тржишно оријентисано. Акцент у области воћарства се даје производњи малине, с тим да је последњих година све заступљенија воћна врста на територији општине Бајина Башта боровница. На територији општине регистровано је једно удружење произвођача боровнице „ББ боровница“, које тренутно броји 16 чланова и које у свом поседу има укупно 10 ха под боровницом, од које је 4,4 ха сертификовано Глобал Гап стандардом. Удружење успешно послује од 2010. године, извозно је оријентисано и целокупну производњу боровнице пласира на тржишта западне Европе. Удружење произвођача боровнице има веома озбиљне намере када је проширивање броја чланова у питању, а посебно када се ради о додатним видовима зараде и освајању нових иностраних тржишта.

Када је у питању пољопривредно земљиште, оно што се може констатовати на основу званичних података јесте уситњеност поседа што, заједно са самим рељефом, поскупљује пољопривредну производњу и доводи у питање њену конкурентност на тржишту. Поред тога рељеф али и веома стара механизација доста доприносе отежаној, неадекватној и неправилној обради пољопривредног земљишта, што се директно одражава на принос и остварује негативан утицај на конкурентност на тржишту. Додатно, у циљу унапређења руралне економије била би неопходна и обнова путева, електричних водова, канализације и остале инфраструктуре која је потребна за нормално функционисање пољопривредне производње, која представља један од основних предуслова квалитетног пословног окружења.

Општина Бајина Башта може да се похвали и са намерама у циљу очувања старих заната, пошто на територији града постоји неколико мануфактура које се баве старим занатима: бојаџије, вуновлачари, воденичари, ковачи, плетиле и ткаље, као и столари који израђују дрвене предмете за покућство. Локалне манифестације које су заступљене су: Божићни концерт, Пливање за Богојављенски Крст, Сусрети села Бајине Баште, Сретењски сусрети села, Васкршњи дани, Одбојка на улици, Радничке спортске игре, ББ ОПЕН, Видовдански сусрети, Башта фест, Летње вечери, Ивањдански дани, Дринска регата, Дан Општине Бајина Башта, Меморијални турнир „Војислав Војо Гавриловић“, Илиндански дани, Обележавање на Боровом брду, Полицијска регата, Преображенски котлић, Дани Малине, Међународни фестивал фолклора „Лицидерско срце“, Регата туристичких радника, Ловачки сабор и храмовна слава, Сто посне хране, Дани Раче у крај Дрине. Као посебна туристичка атракција планине Таре истичу се њени видиковци: Бањска стена, Биљешка стена, Козји рид и у новије време Капија подриња.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

2.4. Рурална инфраструктура

Примарни вид транспорта на територији општине Бајина Башта представља друмски саобраћај. Водни саобраћај је углавном локалног карактера и од туристичког значаја и првенствено се обавља на реци Дрини и језеру Перућац.

Територија општине Бајина Башта је веома разуђена када се ради о саобраћајној мрежи и мрежи општинских путева. Укупна дужина путева на територији општине износи 998,7 км, с тим да је квалитет путне мреже на веома слабом нивоу. Мрежа општинских путева се одликује недовољном развијеношћу, па је потребно њено даље ширење и унапређивање у погледу квалитета. Када је реч о општинским путевима, веома важан податак јесте да чак 22 % општинских путева није под савременим коловозом, већ је под земљаним застором, што представља јако негативну чињеницу, и говори довољно о недовољном квалитету путне инфраструктуре.

Развијена рурална економија је у великој мери детерминисана и развијеном руралном инфраструктуром. У руралним подручјима општине Бајина Башта, путна мрежа је доста разуђена и густа, и има дужину од 853,13, од чега је чак 20 % под земљаним коловозом, а свега 30% чини савремени коловоз. Преостали део путне мреже у руралним подручјима је под туцаником. Све наведено указује да је на територији општине Бајина Башта неопходна обнова и унапређење постојеће, али и изградња нове саобраћајне мреже на местима где је то неопходно. И та постојећа, лоша, рурална инфраструктура када су у питању путеви је у великој мери оштећена у 2014. години када је ово подручје претрпело велике штете током мајских поплава.

Снабдевање насеља водом за пиће на територији општине Бајина Башта још увек није на задовољавајућем нивоу. Развијенији локални водоводи једино су заступљени у насељима Рогачица и Костојевићи, док се у осталим руралним подручјима општине водоснабдевање ослања на локална мања изворишта подземних вода, тако да се за водоснабдевање користе извори, копани бунари, чесме и каптаже који најчешће гравитационим мини водоводима дистрибуирају воду до потрошача.

Слична је ситуација и са системима јавне канализације, који је организован само на градској територији општине. Покривеност насеља канализационом мрежом је на јако незадовољавајућем нивоу. У руралним срединама општине Бајина Башта употребљене воде се изливају у примитивно изграђене упијајуће септичке јаме, блиске потоке, јаруге и земљиште, чиме се директно утиче на загађење подземних извора водоснабдевања. Систем за пречишћавање комуналних отпадних не постоји ни у једној територијалној јединици општине. У постојећем стању начин прикупљања и испуштања комуналних и индустријских вода не испуњава прописане услове и критеријуме. Систем је решаван парцијално са појединачним испустима употребљених вода директно у подземље без претходног пречишћавања.

На другој страни електро мрежа општине је на јако добром нивоу, првенствено захваљујући хидроелектрани Бајина Башта, која је укључена у енергетски систем Републике Србије. Поред тога на територији општине разведена је електро мрежа високог напона, кабловског и надземног типа, у складу са савременим условима електро снабдевања. Нисконапонска мрежа изграђена је у највећем обиму надземно, а незнатан део је подземног типа.

Покривеност мрежом фиксне телефоније на територији општине Бајина Башта је на веома задовољавајућем степену. Извршена дигитализација довела је до унапређења квалитета доступности сигнала. Неповољна структура терена и неприступачан рељеф у одређеној мери су условили и недовољну покривеност и слаб сигнал када је реч о мобилној телефонији, као и са телевизијским сигналом на територији општине. Покривеност интернетом као и коришћење интернета у руралним срединама је на јако слабом нивоу, с тим да позитивну чињеницу представља све већи интерес и намера појединих оператера за инвестирањем у овај систем комуникација на територији општине Бајина Башта.

Изградња пољопривредне инфраструктуре (пољски путеви, пољопривредне зоне, системи за наводњавање, пијаце...) јесу добра улагања и нису само потреба него и обавеза локалне самоуправе, нарочито уколико оне за крајњи циљ имају привлачење инвеститора или мотивисање пољопривредних произвођача за формирање разних видова удруживања, као и за даља улагања произвођача у прерадне капацитете. Зато је најбоље да се приликом изградње руралне инфраструктуре као и при реконструкцији постојеће, испита могућност заједничких улагања са приватним сектором или са разним донаторским или владиним фондовима. Апсолутни приоритет у коришћењу средстава општине треба да буде изградња руралне инфраструктуре.

Нерално је очекивати било какав економски напредак или инвестиције као ни останак људи на селу уколико не постоје основни услови за живот као што су стабилно електрично напајање, доступна вода, изграђена пристојна путна мрежа, комуникације или решен пробем канализације. Ови трошкови су велики нарочито у оним забаченијим руралним пределима општине Бајина Башта, који броје свега неколико становника и који по правилу представљају теже приступачне терене, с тим да никада не треба поставити питање о дугорочној оправданости овог улагања. Потребне су велике и зато је јако важно изградити систем одлучивања о приоритетима за реконструкцију или изградњу заснованим на реалним потребама исказаним од самих становника и на транспарентним критеријумима. Улагање у инфраструктуру је велики издатак за општину и зато је потребно у што је већој могућој мери истражити могућност кофинансирања.

2.5. Трансфер знања и информација

Успостављање одрживих институција, правила и политика који гарантују равнопараван приступ капиталу пре свега земљишту, води, шумама, технологијама, тржишту роба, финансијском тржишту и другим сервисима и који допуштају руралном становништву партиципацију у одлучивању, предуслов су ефикасног и одрживог трансформисања руралних подручја.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије обавља послове државне управе који се односе на: стратегију и политику развоја пољопривреде и прехранбене индустрије, предлагање законских и подзаконских аката, анализу производње и тржишта пољопривредних производа, билансе пољопривредно-прехранбених производа и систем робних резерви основних пољопривредно-прехранбених производа, рурални развој, стручне пољопривредне службе, предлагање системских решења и мера заштите при увозу пољопривредних и прехранбених производа, стварање услова за приступ и реализацију пројеката из делокруга Министарства који се финансирају из средстава пред-приступних фондова ЕУ, донација и других облика развојне помоћи, мере подстицаја за унапређење пољопривредне производње, управљање пољопривредним земљиштем у државној својини, функционисање тржишта, стратегију и политику развоја трговине, унутрашњу трговину, промет робе и услуга и друге послове унутар органа Управе за ветерину, Управе за заштиту биља, Републичке дирекције за воде и Управе за шуме који су у саставу Министарства.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде је 2007. године успоставило Мрежу за подршку руралном развоју у циљу уједначеног и убрзаног развоја руралних подручја у Србији, кроз ангажовање, изградњу и унапређење капацитета локалних заједница, као и обезбеђења двосмерног протока информација између централног и локалног нивоа. Основни циљеви Мреже за подршку руралном развоју су јачање постојећих и развој нових руралних потенцијала, организовање ефикасног и благовременог система прикупљања информација и података који су од кључног значаја за програмирање, мониторинг и евалуацију мера руралног развоја, унапређење вертикалне и хоризонталне размене информација, идентификовање локалних актера и стејхолдера, као и подршка локалним и регионалним иницијативама усмереним ка руралном развоју, побољшање услова за развој руралних подручја у Србији, унапређење животног стандарда, као и успостављање адекватних услова за креирање нових радних места. Током свих година уназад, ове канцеларије пролазиле су различите обуке како би обезбедиле адекватне техничке, кадровске и стручне капацитете неопходне за спровођење LEADER пројекта ЕУ. Рад Мреже за подршку руралног развоја доминантно финансира Министарство надлежно за пољопривреду.

Пренос знања, корисних информација и примера добре праксе на територији општине Бајина Башта је у надлежности Пољопривредне саветодавне и стручне службе Ужице (ПСС Ужице). Ова пољопривредна саветодавна служба, као део Министратсва пољопривреде, шумарства и водопривреде поред општине Бајина Башта покрива и све остале локалне самоуправе Златиборског округа, са изузетком Ариља које покрива саветодавна служба из Чачка. Суштински задатак ПСС-а јесте унапређење пољопривредне производње, кроз трансфер знања и модернизацију производње кроз увођење новог, модернијег сортимента, као и нових раса стоке који задовољавају потребе савременог тржишта. Сарадња са Пољопривредном службом из године у годину се унапређује. Иако је доста урађено у овом сегменту у протеклим годинама, ипак је неопходно обезбедити веће капацитете стручних пољопривредних служби, на принципима одрживости. У исто време је неопходно обезбедити и већи спектар и квалитет услуга који се

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

пружа пољопривредним произвођачима како би саме службе на тржишту заузеле бољу позицију и на тај начин повећали приходе од рада у тржишним условима чиме ће се обезбедити већа одрживост самог пројекта.

Поред ПСС Ужице подршку развоју пољопривреде на територији општине Бајина Башта пружа и канцеларија за пољопривреду при Општинској управи. У зимским месецима када су пољопривредни радови на мировању, представници ове локалне канцеларије у сарадњи са релевантним пољопривредним институцијама организују обуке, предавања, радионице на актуелне теме из области воћарства, сточарства и других области пољопривреде. Предавачи који држе обуке су из реномираних институција из области пољопривреде као што су Пољопривредни факултет Земун, Пољопривредни факултет Нови Сад, Институт за воћарство Чачак, Институт за крмно биље из Крушевца и сл. Обуке и радионице које се организују на територији општине се раде у складу са потребама као и у складу са интересовањем пољопривредних произвођача из овог подручја.

Пољопривредно образовање у Републици Србији је на незавидном нивоу и поред шест факултета и низа специјализованих институција које се баве питањима из области пољопривреде. Сам трансфер знања од истраживача према пољопривредном произвођачу је генерално на ниском нивоу. Поменута проблематика захтева јачање и развијање пољопривредних стручних служби како би се на адекватан начин пољопривредници информисали о новим технологијама које је неопходно применити у процесу производње и прераде.

Целокупни систем образовања у пољопривреди је под надлежношћу Министарства за просвету и науку које је одговорно за формулисање и спровођење програма образовања, с тим да се у протекле две деценије питање примене савремене технологије у пољопривреди запостављало. Поред шест факултета, постоје и две више школе као и низ средњих школа које се баве питањима пољопривреде. Наставне програме у средњим и високим школама треба усмерити на интердисциплинарни приступ који ће омогућити усвајање нових знања из области тржишта (управљање, планирање, комерцијално пословање, маркетинг), очувања сеоског подручја и његова интеграција у савремене друштвене токове (информатичка, еколошка, социолошка, хуманистичка знања). Врло је битно извршити одређене реформе како би се ниво знања у области пољопривреде подигао на виши ниво.

Додатни вид подршке представљају и локалне радио станице и локална телевизија које прате спроведене активности и пружају информације и обавештења из области пољопривреде.

2.6. Земљорадничке задруге и удружења у области пољопривреде и руралног развоја

Задружни савези, привредне коморе, струковне организације по правилу би требало да буду, носиоци развоја пољопривреде и руралног развоја, с тим да због неусклађености пословања са савременим трендовима и неспремности за извршавање одређених, неопходних функционалних

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

реформи, то нису и немају тај значајан допринос у унапређењу пољопривреде и руралног развоја. Удруживање пољопривредника је веома значајно за нашег пољопривредника, међутим, историјски посматрано, у комунистичком и социјалистичком периоду, држава је снажно подстицала формирање земљорадничких задруга које су биле основане на принципима државне имовине, затим период санкција и трансформације привредног и економског система који је довео до гашења многих таквих задруга, доводи нас до релативно скромног броја земљорадничких задруга које и даље функционишу на принципима друштвене својине, те су реформе у овом сегменту и те како потребне.

Земљорадничке задруге са друштвеном својином имају велике проблеме у процесу добијања кредита за унапређивање пољопривредне производње, те је неопходна трансформација и решавање питања имовине. Глобални проблеми са којима се суочавају земљорадничке задруге у јесу: неадекватна законска регулатива, нерешено питање задружне имовине, непостојање мера фискалне политике и других видова подршке задругама као специфичном облику пословања, мали обртни капитал и немогућност аплицирања за кредитна средства, непознавање основних задружних начела, лоши капацитети управљања у задругама. Иако посматрамо модерно задругарство у Европи које подразумева форму акционарског друштва које је изузетно профитно оријентисано у циљу остваривања профита за своје задругаре, због својевременог краха, данас постоји бојазан свих пољопривредника да се на било који начин удружују. Међутим, без удруживања нема ни опстанка пољопривредника, те је то један од основних мотива којим се проактивни пољопривредници данас воде. Ипак, у Србији данас постоје и тзв. „модерне задруге“, међутим, основна препрека на том путу јесте неспособност државе да већ годинама у назад донесе Закон који би решио питање организовања земљорадничких задруга и решио питање задружне имовине што је предуслов њиховог развоја.

На територији општине Бајина Башта последњих десет година је приметан интензивнији тренд оснивања различитих званичних, правних форми удруживања пољопривредних произвођача из различитих области. Од шест регистрованих удружења из области пољопривреде на територији општине Бајина Башта, сви су активни по статусу и по делатности.

Ту се убрајају:

- Удружење произвођача јагодастог воћа „Малина ББ“
- Удружење произвођача млека
- Удружење произвођача боровнице „ББ Боровница“
- Удружење пчелара „Полен“
- Удружење пчелара „Оморика“
- Удружење пчелара „Тара“

Земљорадничке задруге добијају све више на значају посебно у текућој години првенствено захваљујући Мерама подршке Владе Републике Србије које су усмерене на оснаживање

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

постојећих и формирање нових земљорадничких задруга а са цињем унапређења живота руралног становништва и оживљавање села, кроз враћање становништва из урбаних у руралне средине.

2.7. Социјане мреже у руралним подручјима

Сиромаштво и материјална депривација су високо заступљени у руралној Србији. С тим да је веома битно напоменути да се са финансијским сиромаштвом суочава се 38,4% становништва, а са материјалном депривацијом 35%. 35,7% становништва на селу суочава се са једном од посматраних димензија сиромаштва (са финансијским сиромаштвом или материјалном депривацијом или депривацијом у насељу), 21,3% са две, а 4,8% становништва суочава се са све три димензије сиромаштва.⁷ Сиромаштво у руралним областим на територији Србије се разликује од региона до региона, с тим да је заступљеност сиромаштва руралног становништва свакако најмања у региону Војводине, а највећа у Југоситочној Србији.

Сиромаштво је значајно повезано са карактеристикама запослености сеоског становништва. Учешће сиромашних најниже је међу запосленима у непољопривредним делатностима а највише међу незапосленима (54%). Међу запосленима у пољопривреди половина живи у финансијски сиромашним домаћинствима. Поред тога, додатни проблем представљају и образовне карактеристике руралне популације које су и више него неповољне, а шансе за унапређење људских ресурса у овом аспекту ограничене низом препрека. Свакако једна од кључних препрека унапређењу образовне структуре руралног становништва представља и гашење основних школа по већини бајинобаштанских села, које је условљено девастацијом руралних подручја и све већом миграцијом руралног становништва у урбане средине.

Већина пољопривредних газдинстава која су тржишно оријентисана а налазе се на територији општине Бајина Башта, суочавају се са озбиљним тешкоћама у приступу кључним тржиштима. Финансијско тржиште није структурирано према потребама пољопривредних газдинстава и специфичностима пољопривреде – мала газдинства не могу да обезбеде кредитне гаранције и диверсификују своју активност или доходак.

Сеоска популација обухваћена здравственим и пензијским осигурањем није на задовољавајућем нивоу. И поред све веће доступности информација од значаја које се тичу пољопривредне производње, значајан број домаћинстава се суочава са препрекама у приступу мерама подршке развоја пољопривреде, првенствено на републичком нивоу. Највећи удео регистрованих газдинстава представљају мала газдинства која су изузетно ретко корисници државне подршке пољопривреди. Узроке треба тражити у ригорозним предусловима за искоришћавање средстава аграрног буџета, али на другој страни то утиче на унапређење свести пољопривредних произвођача у погледу интензивирања производње.

⁷ Социјална искљученост у руралним областима Србије, Београд 2010.

ТРЕЋИ ДЕО

3. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ И РУРАЛНОМ РАЗВОЈУ ОПШТИНЕ БАЈИНА БАШТА

3.1. Стање ресурса и животне средине

Састав земљишта, повољни природни и климатски услови на територији општине Бајина Башта поспешују развој пољопривреде. Равничарски региони погодни су за ратарску и повртарску производњу. Брдовити и брежуљкасти предели повољни су за развој воћарске и сточарске производње. Брдско-планинско подручје погодује развоју овчарства, говедарства и шумарства.

Општина Бајина Башта се карактерише бројним очуваним природним лепотама, првенствено у погледу значајног шумског богатства која се простиру у брдско планинским пределима општине, са доминантном заступљеношћу четинарских шума. За разлику од брдско планинских крајева, у долини реке Дрине, на плодним алувијалнима земљиштима, пољопривредна производња је на значајном ступњу развоја и земљиште је веома погодно за развој свих ратарско-повртарских култура. Воћарство је у највећој мери заступљено у Дринском побрђу, где су заступљена скелетоидна земљишта на шкриљцима, киселе рН вредности, осредње плодности и где јако мале мере поправке у погледу калцификације могу значајно унапредити физичко-хемијске карактеристике земљишта. Доминантна област пољопривре на територији општине Бајина Башта јесте воћарство, са акцентом на узгој малине и разних других дрвенастих сорти воћа. Повртарство у највећој мери није тржишно оријентисано. Значајна пољопривредна делатност јесте сточарство, посебно у брдско планинским крајевима општине, где постоје бројна стада оваца и товна грла говеда.

Традиционални и препознатљиви производи бајино-баштанског краја су ракија Клековача, пршута, домаћи сир и кајмак, мед са Таре.... Развој општине Бајина Башта, која се према званичној класификацији сврстава у недовољно развијене, у предстојећем периоду треба базирати на унапређењу туризма, пољопривреде са акцентом на развој здраве и органске хране, на унапређењу сарадње са прекограничним подручјима... Стални раст тражње за органским производима у свету указује на то да овај производни метод може бити веома профитабилан уколико се на прави начин користе природни ресурси, знање и производно искуство. Последњих десет година производња и прерада органских производа постаје све популарнија и економски значајнија. То је и разумљиво с обзиром да мере и поступци који се користе у конвенционалној производњи (интензивна обрада земљишта, гајење само једне врсте на већим површинама, примена минералних ђубрива, хемијска контрола корова, штеточина и болести и генетичка манипулација гајеним биљкама) имају за циљ повећање продуктивности.

3.1.1. Шумски ресурси

Шумама на територији Општине управља ЈП Национални парк Тара. На територији Парка највећи део површина (око 70%) заузимају шуме које су 87% у државном власништву. Шумом обрасла

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

земљишта обухватају преко 45% територије Општине. На овом подручју најразвијенија је сложена мешовита шумска заједница. Реликтна стара мешовита шума обухвата: букву, јелу, смрчу, црни и бели бор и Панчићеву оморику. У овој шуми има и горског јавора млеча, планинског бреста, јасике, брезе, белог и црног јасена, граба, грабића, планинске иве, јаребике, мукиња и др., различите жбунасте врсте, гљиве и лековито биље, а на нижим висинама листопадне врсте међу којима доминирају храст (китњак и лужњак), цер и сл.⁸

Шумско богатство овог краја у подручју планине Таре и Подрињско-ваљевских планина на другој страни обезбеђује и богатство у погледу биљног и животињског света. Ова подручја представљају станишта многобројних врста дивљачи, превасходно од сисара се срећу медвед, срна, дивокоза и др., птичји свет је веома разноврстан, као и свет водоземаца и гмизаваца.

Експлоатација шума у овом обиму ставља општину Бајина Башта у водеће произвођаче дрвета у Округу. Удео општине у укупно посеченој дрвној маси округа је код лишћара 20,85% док је то код четинара чак 35,13%. И у приватном сектору експлоатација шума у Зони националног парка и брдско планинској зони представља водећи извор прихода. Експлоатација лишћара се доминантно врши за потребе производње огревног дрвета, мада је учешће техничког дрвета у укупно посеченој маси лишћара веће од просека за округ, док се сечење четинарских шума врши у сврху производње техничког дрвета.

3.1.2. Водни ресурси

Терен општине Бајина Башта у погледу хидрогеолошке структуре изграђују стенске масе које припадају и водонепропусним стенским масама које су распрострањене у средишњим деловима општине, као и водопрпусним стенским масама (са пукотинском, кавернозном и интергрануларном порозношћу).

Највећи део општине припада сливу Дрине око 92% а мањи део сливу Ђетиње, Лужнице и Скрапежа (слив Западне Мораве). Оба слива шире припадају сливу Црног мора. Слив Западне Мораве припадају мањи јужни делови Таре (Добро и Љуто поље) и делови Поникве, Кадиначе и Јелове Горе као и слив Тушине у источном делу општине. Већи делови кречњачког терена Таре подземно се одливају у Дрину и Ђетињу те се прецизна граница сливова не може установити. Највеће притоке Дрине су Пилица и Рогачица које, уз Бели Рзав и вештачка језера ХЕ Бајина Башта и реверзибилно језеро - акумулација на Тари (Заовине - у долини Белог Рзава) представљају највеће хидрографске објекте на простору општине. Остали значајни токови су Рача и Дервента.⁹

⁸ Стратегија одрживог развоја општине Бајина Башта 2013-2023

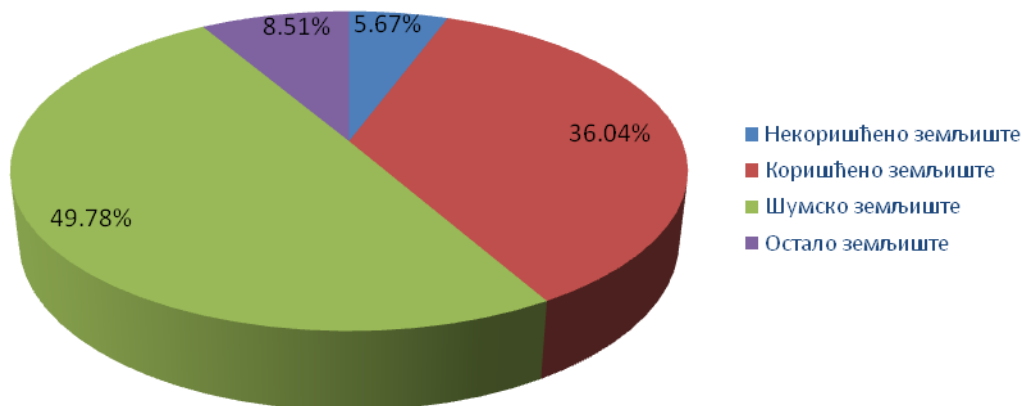
⁹ Стратегија одрживог развоја општине Бајина Башта 2013-2023

Територија општине Бајина Башта се одликује великим ботаством у погледу језерских вода. На територији општине налази се 7 вештачких језера, од којих је највеће језеро Перућац на реци Дрини, са запремином од 340 милиона кубних метара, чија је основна намена производња електричне енергије. На другом месту по величини са 180 милиона кубних метара налази се језеро Заовине, чије воде такође служе за производњу електричне енергије. Поред језера Заовине, за потребе Хидроелектране Бајина Башта изграђено је још пет мањих језера - Спајићи, Липовица, Град, Осоје, док је језеро Крушчица изграђено за потребе водоснабдевања.

3.1.3. Пољопривредно земљиште

У општини Бајина Башта, према званичним подацима из пописа пољопривреде који је Републички завод за статистику спровео 2012. године, 5.071 газдинство користи пољопривредно земљиште. Укупна површина расположивог земљишта на територији општине износи 50.088,15 ха од чега је 18.052,88 ха коришћено, а преосталих 5,7% односно у апсолутним вредностима 2.832,68 ха некоришћено пољопривредно земљиште. Скоро половина од укупно расположивог земљишта отпада на шумско земљиште. На остало земљиште отпада 8,5% у укупном расположивом земљишту од чега значајан удео са 2,2 ха припада рибњацима, што говори о значајним природним потенцијалима за узгој рибе, пре свега пастрмке и младице на територији општине Бајина Башта.

Графикон 4. Коришћење расположивог земљишта

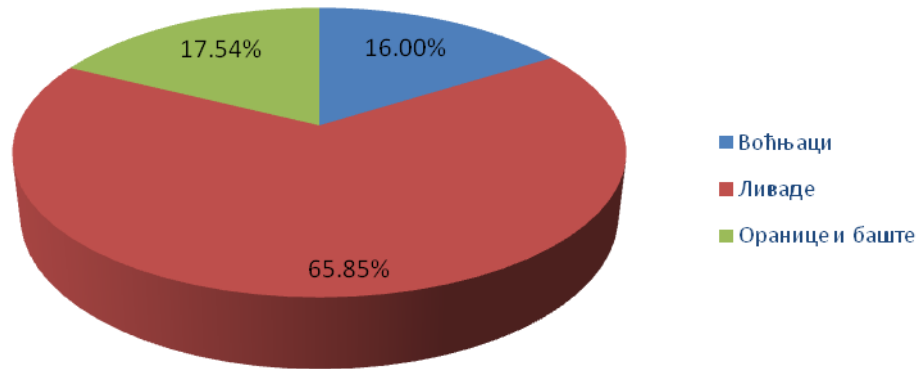

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Од укупне количине коришћеног пољопривредног земљишта на 3166,99 ха се простиру орнице и баште, што је у броју газдинстава 3294. Земљиште које се налази око окњица заузима површину од свега 103,01 ха. Веома значајно учешће припада ливадама и пашњацима које обухватају површину од 11.887,92 ха. Воћњаци се простиру на 2887,57 ха и веома важан податак јесте да чак 4423 газдинстава има површине под воћњацима и бобичавим воћем. Занемарљив је удео винограда који је далеко испод 1%. Структура коришћеног пољопривредног земљишта приказана је на графикону 5.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

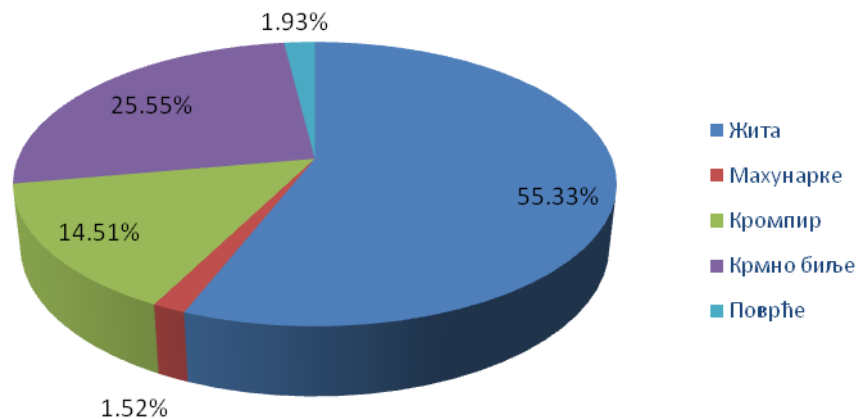
Графикон 5. Структура коришћеног пољопривредног земљишта

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Посматрајући само земљишне површине под ораницама и баштама у укупној површини од 3166,99 ха на 3294 газдинстава, доминантна је заступљеност жита и то на чак 2199 газдинстава, што у хектарима износи 1752,32 ха. Најдоминантнија врста житарица јесте кукурз 1005,22 ха и пшеница на 379,63 ха. Махунарке су заступљене у далеко мањем обиму и узгајају се на свега 48,13 ха у којем 91% чини пасуљ. У нешто већем обиму на територији општине Бајина Башта заступљена је производња кромпира и то на укупно 459,46 ха. Кромпир је ретка повртарска култура узгајана на територији општине, и то на чак 2479 газдинстава, која је тржишно оријентисана ка локалним пијацама. Удео шећерне репе, украсног биља и цвећа не прелази појединачно удео од 1%. У нешто значајнијој мери је заступљен узгој индустријског биља, на око 4 ха, док се крмно биље узгаја на 809 ха, а поврће на 61 ха. Структура ораничних површина приказана је на графикону 6.

Графикон 6. Структура ораничних површина

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Од житарица, како је већ речено најдоминантнија култура је кукуруз, од махунарки далеко највећа заступљеност јесте пасуља, док су луцерка и детелина најдоминантније узгајане културе када је реч о крмном биљу.

3.2. Стање и трендови пољопривреде и руралног развоја

Као што је тренд и у осталим општинама Златиборског округа, али и у осталим крајевима централне Србије, територију општине Бајина Башта карактерише устињеност поседа, велики број власника и нерешен статус имовинско правних односа. Тренд смањења руралног становништва је заступљен и у овој општини, с тим да је тај пад интензивнији у брдско планинским подручјима општине.

У оквиру пољопривредне производње на територији општине Бајина Башта најдоминантнија област која представља примарни извор прихода пољопривредних газдинстава јесте воћарство. Као и у осталим општинама Златиборског округа, акценат у области воћарства се стравља на узгој малине и дрвенастих воћних врста, превасходно јабуке, шљиве и крушке. За разлику од воћарства које је готово у целости тржишно оријентирано, што кроз смрзуту малину, што кроз више степене прераде и то у алкохолна пића, тачније воћне ракије, повртарство је у највећој мери оријентисано за задовољење сопствених потреба домаћинстава.

Значајна пољопривредна делатност јесте сточарство, посебно у брдско планинским крајевима општине, где постоје бројна стада оваца и товна грла говеда. Традиционални и препознатљиви производи бајино-баштанског краја су ракија Клековача, пршута, домаћи сир и кајмак, мед, риба. Развој општине Бајина Башта, која се према званичној класификацији сврстава у недовољно развијене, у предстојећем периоду треба базирати на унапређењу туризма, пољопривреде са акцентом на развој здраве и органске хране, на унапређењу сарадње са прекограничним подручјима...

3.2.1. Обим и структура пољопривредне производње

Као што је већ речено, кључни проблеми заступљени у сектору пољопривреде на територији општине Бајина Башта, а који утичу на недовољну развијеност и заступљеност интензивне производње, се огледају у уситњености парцела као и у недовољној едукацији пољопривредних произвођача, која се првенствено манифестује кроз неадекватну примену агротехничких мера. Поред наведеног, опрема и пољопривредна механизација нису на задовољавајуће нивоу. У великом броју домаћинстава ради се о механизацији која је стара преко једне деценије и више, што доводи до проблема који се односе на лошију обраду земљишта а затим и до мањег приноса.

Додата вредност пољопривредне производње кроз увођење виших степена прераде је на веома слабом ступњу развоја и заступљена је првенствено у области воћарства кроз производњу

воћних ракија и у области сточарства кроз производњу млечних прерађевина-сира, кајмака, паприке и шампињона у павлаци....

Конфигурација терена на територији општине условила је биљну производњу кукуруза, пшенице, јечма, луцерке и кромпира. Поред наведених, заступљене су и друге биљне врсте али на веома малим површинама које задовољавају сопствене потребе домаћинстава. Просечан принос по ха кукуруза је 5 тона; принос пшенице је око 3 тоне; просечан принос јечма по ха је 2,8 тоне; просечан принос луцерке по ха је 7 тона; и просечан принос кромпира је око 15 тона.

Воћарство је најзаступљеније у узгоју шљиве, крушке, јабуке када је реч о дрвенастим сортама воћа. На територији општине налази се укупно 524197 стабла шљиве, 130151 стабала јабуке, 20471 стабала крушке, 4231 стабала дуње, 230 стабала брескве, 1066 стабла кајсије, 19102 стабала ораха, 2156 стабла лешника. Дрвенасте воћне врсте првенствено су намењене узгоју у циљу производње воћних ракија. Потрошња у свежем стању није тржишно оријентиосана већ се ради о задовољењу сопствених потреба газдинстава. Последњих десет година значајан раст остварује производња јагодастог воћа, и то малина, купина и боровница. Приноси који се остварују у воћарској производњи су на нивоу републичких, па тако рецимо засади под шљивом дају просечан принос од око 10 тона по хектару, малина у просеку даје принос од 10 тона по хектару; купина у просеку даје принос од око 7 тона.

Од сточарства најзаступљенији су говедарство, овчарство, пчеларство и рибарство. Говедарство је заступљено у планинским пределима, и број по домаћинство је око 1- 10 грла, овчарство је заступљеније и број по фарми се креће од 10-100 грла просечно око 50 грла.

Непостојања тешке индустрије и богатство доброг простора за испашу пчела, даје све више на значају пчеларству, које има огранан потенцијал у погледу органске производње, с тим да још увек органска производња није заживела у адекватном обиму на овим просторима. Богатско водама и добре карактеристике водне мреже на територији општине Бајина Башта условиле су и интензивнији узгој рибе, првенствено пастрмке. Планинске реке и чиста незагађена вода су предуслов и предуслов ове територије да се из рибњака производи квалитетна риба.

Изузетне природне лепоте и просторства условиле су и богатство лековитим биљем и шумским плодовима. У брдско планинским подручјим општине налазе се станишта шумске јагоде, купине, малине, боровнице, печурака, који се прикупљају и обрађују спорадично и неорганизовано, без довољно обуке и контроле.

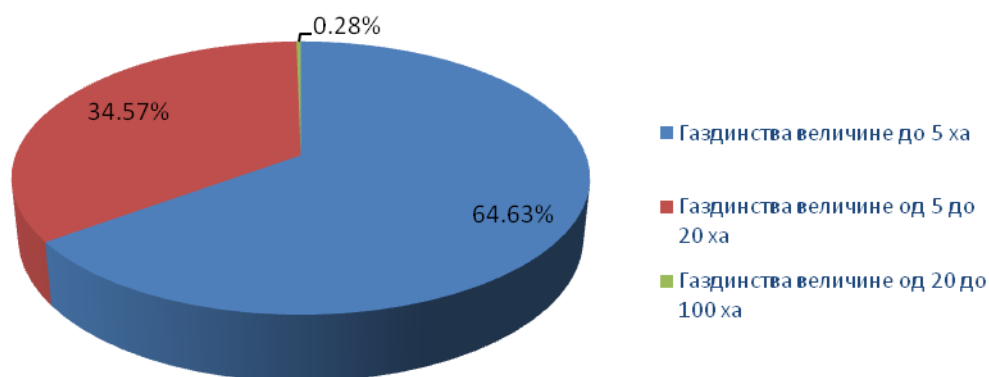
3.2.2. Структура пољопривредних газдинстава

На територији општине Бајина Башта укупно има 5071 пољопривредно газдинство, од тога 3563 су регистрована пољопривредна газдинства. Учешће газдинстава у укупном броју домаћинстава на подручју општине Бајина Башта је 63,64 %. Површина пољопривредног земљишта на територији

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

општине Бајина Башта износи 28928,23 ха. Просечна величина пољопривредног газдинства је 2,8 ха. Као што се види на графикону 7 број регистрованих пољопривредних газдинстава до 5 ха износи 2303 или у релативним бројевима 64,63%. 1232 регистрована газдинства су величине од 5 до 20 ха, што у процентима износи 34,57 %, од 20 до 100 ха је свега њих 28 или 0,78 %. Газдинстава величине преко 100 ха на територији општине Бајина Башта нема.

Графикон 7. Удео газдинстава према величини

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Према величини коришћеног пољопривредног земљишта од 5071 газдинства без земљишта је 40 газдинстава, мање од 1 ха је 1299 газдинстава, између 1 и 2 ха је 924 газдинства, од 2 -5 ха је 1774 и од 5-10 ха је 842 газдинства. Број условних грла газдинства је 11682 грла на 4082 газдинства, од тога мање од 4 УГ има 4309 газдинстава, од 5-9 УГ 664, 10-14 УГ 79, од 15-19 УГ 6, од 20-49 УГ 12 газдинстава.

3.2.3. Системи наводњавања земљишта

Наводњавање пољопривредног земљишта је на јако слабом степену развоја, бар када је реч о савременим системима наводњавања. Од укупног броја газдинстава на територији општине Бајина Башта, наводњавање се примењује на њих 1066, што је у релативном износу 21,02%. Површински метод заливања заступљен је највећој мери и то на 949 газдинстава што износи чак 89,02%, што говори да је у највећем обиму заступљен конвенционални метод бављења пољопривредном производњом. Систем кап по кап се примењује на 266 газдинстава што је свега 24,95% у укупном броју наводњаваних газдинстава, док је систем орошавања инсталиран на свега 92 пољопривредних газдинстава и у релативном износу тај удео је јако мали и износи свега 8,63%.

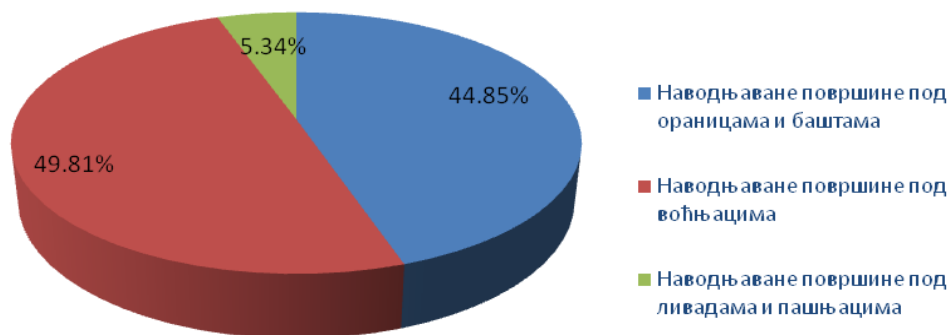
Комбинација ових метода наводњавања се примењује на 138 газдинстава, што указује на мешетарење у наводњавању, и краткорочне методе. Главни извор наводњаваних површина јесу подземне воде и површинске воде ван газдинстава, на по око 770 газдинстава. Површинске воде са газдинстава се за наводњавање користе у далеко мањој мери, и то на свега 233 пољопривредна

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

газдинства. У најмањем обиму и то на свега 49 газдинстава наводњавање се врши из водоводних система.

Према подацима из Пописа пољопривреде у 2012. години се наводњавало укупно 524 ха пољопривредног земљишта, што је нешто мање од просечно наводњаване површине у претходне три године пре пописа, која је износила 586 ха. Од укупно наводњаване површине 235 ха је под ораницама и баштама, што у релативним бројевима износи 44,85%. 28 ха је под ливадама и пашњацима, и то је свега 5,34%, а 261 ха наводњаване пољопривредне површине је под воћњацима, 49,81% у релативном износу.

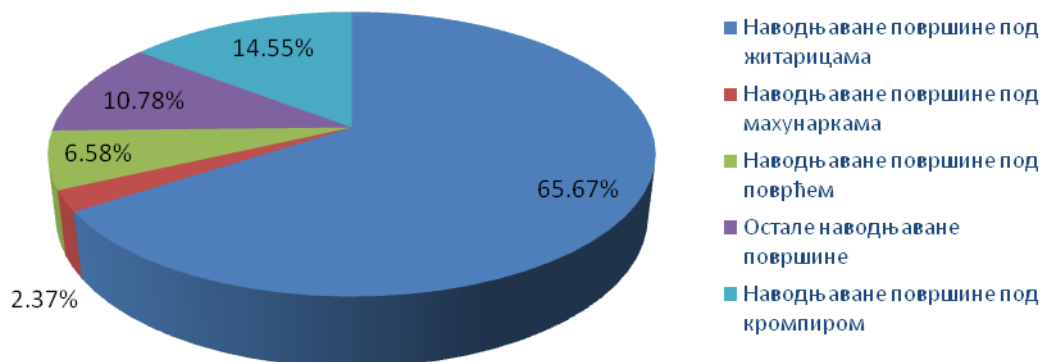
Графикон 8. Удео наводњаване површине у биљној структури газдинства

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Посматрајући само наводњаване површине под ораницама и баштама, 65,67% чине житарице, махунарке се наводњавају у занемарљивом износу са свега 2,37%, кромпир се наводњава у износу од 14,55%, док се поврће и јагоде наводњавају у релативном износу од 6,58% у укупној површини наводњаваних ораничних површина. Остали усеви на ораничним површинама су наводњавани у износу од 10,78% што је у апсолутним вредностима 25,32ха.

Графикон 9. Удео наводњаваних ораничних површина

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Сви горе наведени подаци јасно указују да се пољопривредно земљиште на територији општине Бајина Башта у веома малој мери наводњавају и да се наводњавање усева на пољопривредним површинама обавља на конвенционалан начин. Шуме доминирају пределом у зони Националног парка Тара и брдско планинској зони, ливаде у долини Дрине низводно од Бајине Баште док се њиве и пашњаци смењују у брдском делу и долинама притока Дрине.

Већину површине општине Бајине Башта карактерише рељеф непогодан за интензивну пољопривредну производњу. Наиме из равних предела из долине Дрине и притока издиже се брдско планински појас стрмо увис, па се велики део површина налази под великим падом. То упућује на закључак да на пољопривредним површинама на подручју општине Бајина Башта преовлађује екстензивни начина коришћења.

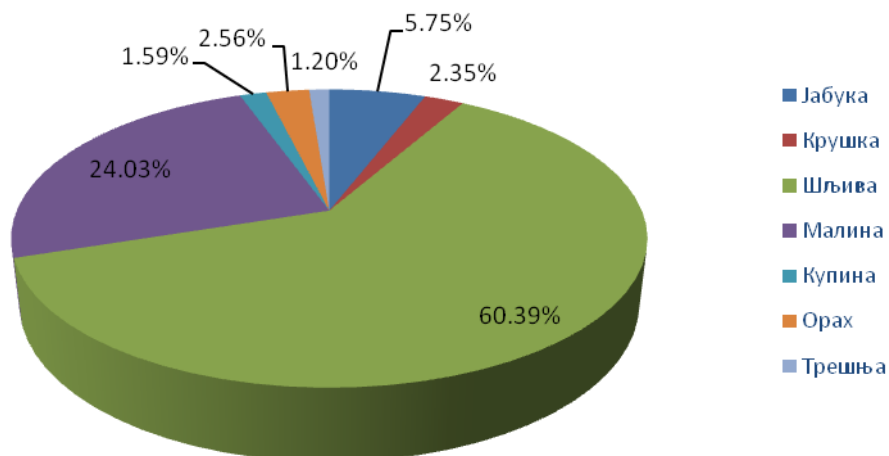
3.2.4. Вишегодишњи засади

Територија општине Бајина Башта се карактерише веома повољним климатско рељефским особинама за развој воћарства, с тим да се и поред тога воћарство бајино-баштанског краја одликује значајном заступљеношћу екстензивне воћарске производње. Као и остале делове централне и западне Србије, и овај крај карактеришу мали, уситњени поседи, поседи са нерешеним имовинско-правним односима који се огледа у великом броју наследника, недовољна технологија производње, али и јако мала заступљеност виших система прераде, па све то резултира недостатку већих комерцијалних воћарских засада. Шта више може се рећи да је воћарство овог краја и поред великих потенцијала за унапређење на недовољном степену развоја.

На територији општине Бајина Башта воћњаци су заступљени на чак 4423 пољопривредна газдинста, што у укупном броју газдинстава износи 87,22%. Преведено у јединице површине, воћњаци се простиру на чак 2887,6ха, од чега 1690,1ха чине екстензивни засади, а 1197,5ха интензивне воћарске плантаже. Овај податак иде у прилог горе наведеној чињеници да су и даље на територији општине присутни екстензивни засади, велике старости, под углавном аутохтоним сортама воћа, првенствено шљиве, крушке и јабуке. На другој страни, модерних воћњака, под савременим и тржишно оријентисаним сортама воћа, нема у великој мери.

Од укупно 2887,6 ха под воћем, далеко најдоминантнија воћарска култура јесте шљива, која се узгаја на чак 1744,3 ха, од чега се скоро 77% стабала под шљивом узгаја на конвенционалан начин. После шљиве, на другом месту по заступљености у укупној воћарској производњи долази малина, која се узгаја на 694 ха и то целокупна производња малине се одвија на савремени начин. Од осталог јагодичастиг воћа значајан раст последњих година остварује купина и боровница. Купина се узгаја на 46 ха. А према подацима са терена боровница се у 2016 години узгаја на 10ха.

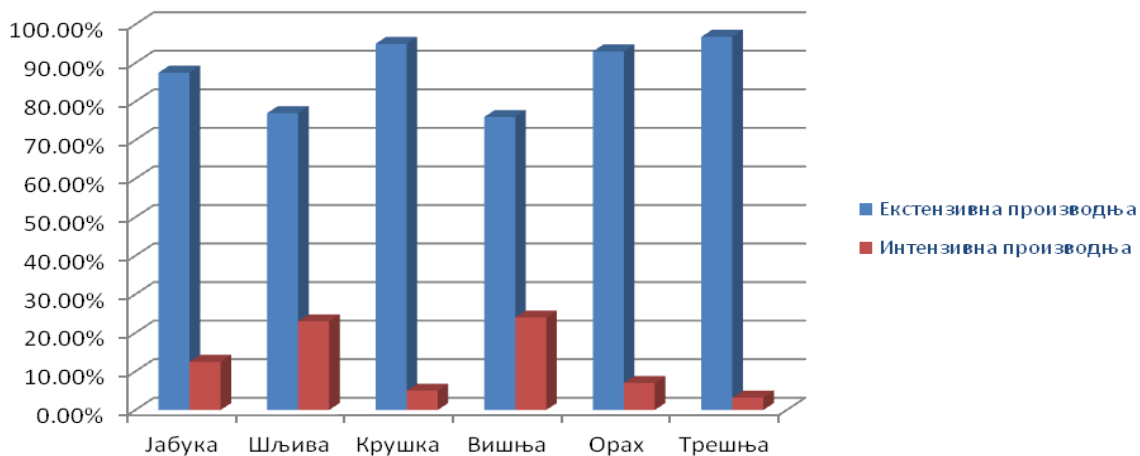
Графикон 10. Заступљеност појединих воћарских култура

Извор: Републички завод за статистику, 2016.

Јабука се узгаја на 165.6 ха, од чега је у интензивној воћарској производњи 20,7 ха, а преосталих 144.9 ха, што у преведено у проценте износи 87.5%, се узгаја на конвенционални начин. Крушка је присутна у далеко мањем обиму, него што је случај са претходно наведеним воћним врстама и то на свега 68ха, од чега је готово 95% под конвенционалном производњом. Вишња се узгаја на 24 ха, од чега је 76% у екстензивном узгоју. Трешња на 34,7 ха, и као и вишња у највећој мери се узгаја на екстензиван начин. Бресква и кајсија се узгајају првенствено за сопствене потребе и то на 4ха, односно 3ха. Нешто значајнији удео заузимају орашасте воћне врсте. Орах се узгаја на 74,5 ха а лешник на 8ха, с тим да се углавном ради о старим, засадима на којима се производња обавља на конвенционалан начин. Традиционално бављење воћарском производњом и веома слаб степен заступљености интензивне, комерцијалне и тржишно оријентисане воћарске производње на територији општине Бајина Башта, најбоље се може видети са графикона 11.

Графикон 11. Заступљеност интензивне/екстензивне воћарске производње по врстама воћа

Извор: Републички завод за статистику, 2016.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

3.2.5. Сточни фонд

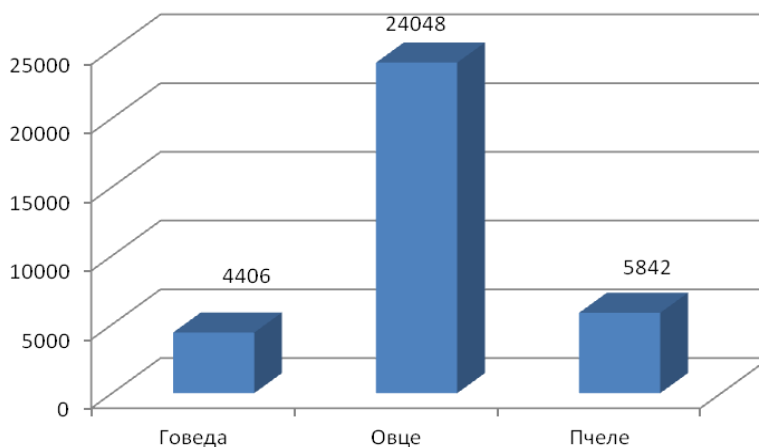
Ранијих година, сточарство на територији општине Бајина Башта је поред воћарства било доминантна грана пољопривреде која је великом броју домаћинстава представљала значајан извор прихода. Међутим, као што је случај и са сектором воћарства, у сточарству општине Бајина Башта присутан је конвенционални метод узгоја стоке. Другим речима, мали број грла по домаћинству, традиционалан начин узгоја стоке, узгој за сопствене потребе у највећој мери, указују да на територији општине Бајина Башта преовлађује екстензивно сточарство.

Од укупно 5071 регистрованих газдинстава на територији општине Бајина Башта, чак њих 4179 располаже са одређеним сточним фондом, што у релативним бројевима износи око 82%. Као и у већини других локалним самоуправа Златиборског округа, и у општини Бајина Башта последњу деценију је присутна значајно смањење сточног фонда, првенствено у броју говеда. Недовољна развијеност тржишта и непостојање сигурности у пласману млечних производа, доводе и до значајних осцилација на годишњем нивоу. Од укупног броја газдинстава која располажу са одређеним сточним фондом, њих 1994 се бави говедарством, а говеда су на територији општине заступљена у броју од 4921, у којем 61% чине краве и стеоне јунице. Преко 90% фармера поседује 1 до 2 краве, преко 5 крава у свом поседу има тек 2% произвођача.

Говедарство се последњих година развија у интензивнијој мери првенствено захваљујући организованом откупу од стране локалне млекаре Спасојевић, која своје препознатљиве производе од млека под брендом Запис Таре пласира на локална и регионална тржишта.

На графикону 12. је приказан број заступљених грла стоке на територији општине Бајина Башта. Веома важно напоменути јесте да је последњих година веома значајна експанзија у узгоју оваца, и све веће интересовање руралног становништва за бављење овим сегментом сточарства, првенствено због увођења Одгајивачког програма за овчарство.

Графикон 12. Сточни фонд по врстама стоке

Извор: ПВС „Дрина-вет“ доо, 2017. година

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Као што се види на графикону 12. укупан број грла говеда свих категорија износи 4406, од тога приплодних јуница старости до 2 године износи 400 грла. Крава и мушких грла старијих од 2 године 2414 грла, при чему је број мушких грла скоро занемарљив. Укупан број оваца и шилежади старијих од 6 месеци је 24048 грла, док је број коза старијих од 6 месеци 663. Већина свиња долази из других делова Србије, где су већ обележене и вакцинисане, а Ветеринарска станица „Дрина-вет“ из Рогачице која је надлежна за бајино-баштански крај годишње изврши обележавање и вакцинацију за 900-1200 свиња свих категорија. Према званичним статистичким подацима које су добијене Пописом пољопривреде на територији општине Бајина Башта има 11587 свиња. Поред тога, на овој територији је регистровано око стотинак мангулица.

Повољни рељефски услови, конфигурација терена, велика разноликост медоносних биљака утицали су на све већу заинтересованост за пчеларством, на шта указује и податак да се на територији општине налази око 500 газдинстава која се баве пчеларством и која располажу са 5842 кошнице. Поред наведеног на територији Националног парка Тара присутне су и ретке биљне врсте којих нема на другим подручјима што може дати и значајне позитивне резултате у погледу стварања додате вредности увођењем органске производње или успостављањем заштите географског порекла меда са Таре.

Као што је наведено у ранијим деловима овог поглавља Стратегије, услед великог водног потенцијала, захваљујући богатој хидрографској мрежи, постоје и веома повољни услови за узгој рибе, првенствено пастрмке. На територији општине према најновијим подацима ради 23 рибњака који заузимају површину од 2,2 хектара, који осим узгоја поседују и линије за прераду рибе.

Развој сточарства условљава и развој ратарства на територији општине Бајина Башта, која је претежно усмерена на задовољење сопствених потреба пољопривредних домаћинстава и која се углавном одвија у долинама реке Дрине.

3.2.6. Механизација, опрема и објекти

Идентично стању механизације Округа намењене обављању пољопривредне производње, је и стање механизације, опреме и објеката на територији општине Бајина Башта. У великом броју домаћинстава ради се о механизацији која је стара преко једне деценије и више. Мере програма подршке развоју пољопривреде, како оне локалног карактера тако и републичке у великој мери последњих година имају позитиван утицај на зановљење пољопривредне механизације и опреме, првенствено трактора и радних прикључних машина.

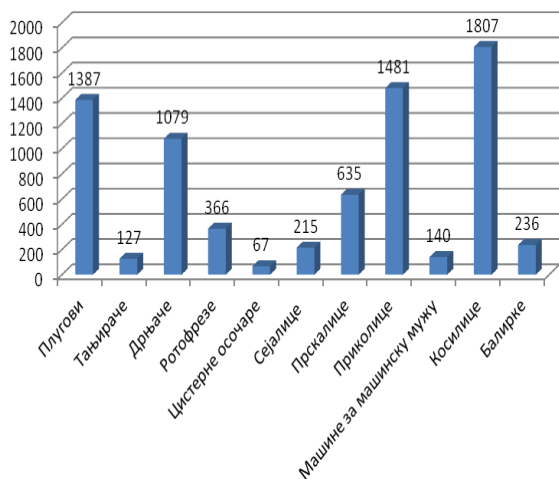
Према подацима из Пописа пољопривреде из 2012. године на територији општине Бајина Башта од укупног броја газдинстава њих 2735 располаже са тракторском механизацијом, од чега 1722 газдинства располажу са двоосовинским трактором. Укупан број трактора на територији општине Бајина Башта износи 2875, од чега 1022 чине једноосовински, а 1853 двоосовински трактори. Од

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

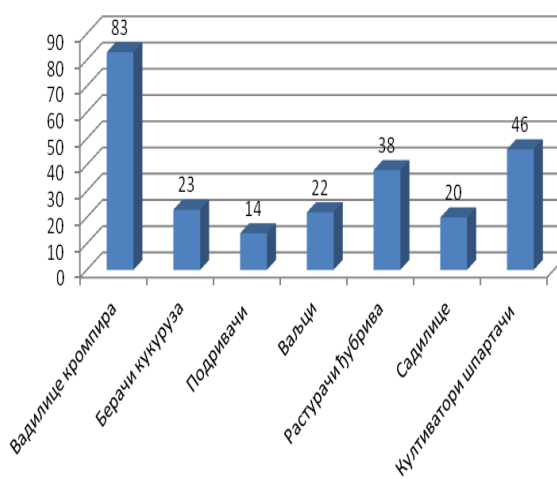

укупног броја трактора 95,58% чине трактори старији од десет година. Исти је случај када се посматрају појединачно једноосовински и двоосовински трактори. Број газдинстава који располаже са комбајнима износи 69, а укупан број комбајна је 73, од чега универзалних житних комбајна има 14, силажних комбајна 51, а преостали део, њих 8 чине остали комбајни. Заступљеност пратеће опреме и прикључних машина приказана је на графикону 13 и 14.

Графикон 13. Прикључне машине и опрема

Графикон 14. Прикључне машине и опрема

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Што се тиче објеката намењених пољопривредној производњи доминирају објекти за смештај свиња и говеда, и то 3451 за свиње, а 3235 за говеда. Објекти за смештај кокошака носила су заступљени у броју од 2516, а објекти за смештај остале стоке у броју од 2999. Од објеката за смештај пољопривредних производа на газдинствима има 1357 кошева за кукуруз, 1053 амбара, 11 силоса. На територији општине Бајина Башта има 747 сушара и 61 објекат за силажу.

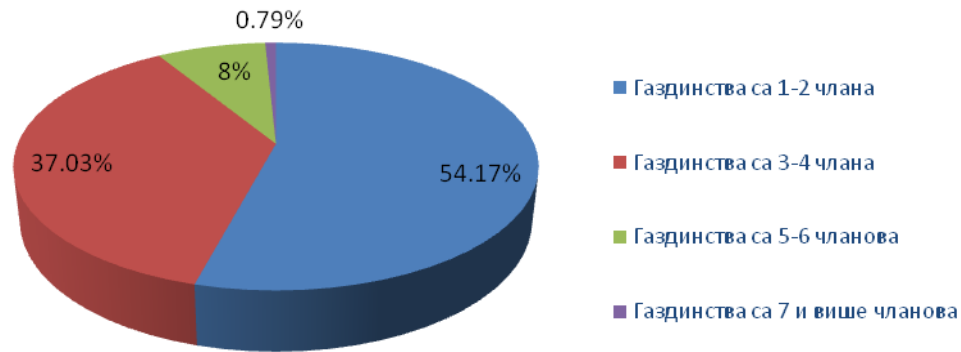
На територији општине Бајина Башта према најновијим проценама има око 15 хладњака специјализованих за откуп малине. Пластеничка производња је заступљена на великом броју 673 пољопривредна газдинстава и то у броју од 839 објеката са укупним капацитетом од 91413 м². Стакленичка производња није развијена. По најновијим подацима са терена на територији општине Бајина Башта се налази свега два стакленика, укупног капацитета 500 м².

3.2.7. Радна снага

Према броју чланова и стално запослених на газдинству укупно има 5071 газдинстава, од тога 54,17%, односно 2747 представљају газдинстава са 1-2 члана, 37,03%, односно 1878 газдинстава са 3-4 члана, 8%, односно 406 газдинства са 5-6 чланова и нешто мање од 1%, односно 40 газдинстава представљају газдинства са 7 и више лица, што се јасније може видети на графикону 15.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Графикон 15. Заступљеност газдинстава по броју чланова

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Чланова газдинства и стално запослених на газдинству укупно има 13585 од тога 6286 жена (46,27%) и 7299 мушкараца (53,73%), на породичном газдинству је запослено укупно 13551, од тога 6282 су жене, што преведено у проценте износи 46,36%, а преосталих 53,64% односно 7269 чине мушкарци. На газдинству правног лица укупно има 34 запослених од тога 88,23% чине мушкарци а преостали удео, што у апсолутним вредностима износи свега 4, чине припаднице женске популације.

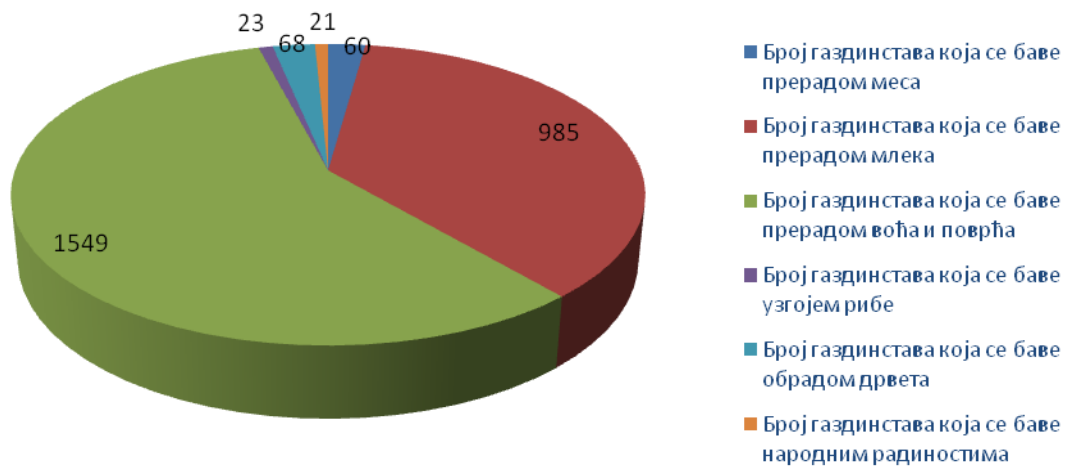
У укупном броју носилаца газдинастава, њих 5037, свега 820, односно 16,28% чине жене, док преосталих 4217, односно 83,72% чине мушкарци. У укупном броју стално запослених на газдинству свих 100%, односно свих 8 чине мушкарци. Чланова породице и рођака који су обављали пољопривредну активност на газдинству има 8506 од тога 5462 жена и 3044 мушкараца. Годишње радне јединице ангажоване радне снаге на пољопривреди има 4537 од тога носиоца газдинстава 1885, а од тога 275 су жене. Чланова породице и рођака који су обављали пољопривредну активност на газдинству има свега 2398 од тога 1643 жена. Стално запослених на газдинству има 19 од тога су 2 жене. Што се тиче сезонске радне снаге и радне снаге под уговором има 235 радника.

У вези са стручном спремом становништва у руралним подручјима и становништва која се бави пољопривредном производњом, њих 3502 има само пољопривредно искуство стечено праксом, 41 има курсеве из области пољопривреде, 26 има пољопривредну средњу школу, 1284 има другу средњу школу, 43 има пољопривредну вишу школу или факултет и на крају неку другу вишу школу или факултет има 175. Оних који су похађали курсеве о пољопривреди у 2012 године је 154.

У укупном броју газдинстава од њих 5071, 2200 газдинстава обавља неку другу профитабилну делатност. Прерадом пољопривредних производа се бави 1982 газдинства, прерадом меса се бави 60, прерадом млека 985, прерадом воћа и поврћа 1549, 23 газдинства се бави узојем рибе, обрадом дрвета се бави 505, активности у шумарству има 68, у туризму 8, народној радиности 21.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Графикон 16. Број газдинстава која се баве другим профитабилним делатностима

Извор: Попис пољопривреде, 2012.

Према попису пољопривреде из 2012. године на територији општине старост чланова и стално запослених на пољопривредним газдинствима је у просеку мања од 51 годину.

ЧЕТВРТИ ДЕО

4.1. ПОДСТИЦАЈНА ПОЛИТИКА У ПОЉОПРИВРЕДИ И РУАЛНОМ РАЗВОЈУ

Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Бајина Башта за 2018. годину представља оперативни програм за спровођење пољопривредне политике, који садржи мере класификоване као мере директних плаћања, мере за уређење тржишта, као и посебне подстицаје и кредитну подршку у пољопривреди. Овим програмом се такође дефинише: полазишта и опште и специфичне циљеве пољопривредне политике, врсте мера и динамику њиховог прилагођавања коначном облику примене са предвиђеним финансијским износима и основним правилима за имплементацију, као и индикаторе за мерење остварења циљева са базном и циљном вредношћу. Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја општине Бајина Башта се темељи на Стратегији одрживог развоја општине Бајина Башта 2013-2023. године, у којој је пољопривреда, препозната као један од основних стратешких праваца развоја општине. С обзиром да овај Програм представља даљу разраду претходно поменуто Стратегије и њен имплементациони документ, достизање развојних циљева дефинисаних Стратегијом у великој мери зависи од одабира мера и висине опредељене буџетске подршке.

Циљна група овог програма су регистрована пољопривредна газдинства са територије општине Бајина Башта, њихови носиоци и чланови пољопривредног газдинства, чланови регистрованих удружења усмерених на пољопривредне делатности, незапослени са евиденције Национална службе за запошљавање, предузетници и правна лица.

Општина Бајина Башта овим програмом, односно дефинисаним мерама допринеће модернизацији производње и повећању продуктивности газдинстава, смањењу производних трошкова, повећању квалитета производа, хигијене и безбедности хране, увођењу нових технологија и иновација као и што бољој едукацији пољопривредних произвођача и размени искуства са пољопривредним произвођачима из други округа и региона, што је основ за успешну пољопривредну производњу. У складу са природним потенцијалом, повољан географски положај и климатски услови, здрава еколошка средина, као и задовољавајући ресурси за развој, пре свега сточарства и воћарства и потребама самих произвођача циљ је да се, кадровским и пословним решењима и финансијском подршком расположивим буџетским средствима за ову намену, омогући стварање повољних услова за развој пољопривреде.

Локална самоуправа настоји да поттакне пољопривредне произвођаче на удруживање и пружи неопходну помоћ при њивом организовању, информисаност и квалитетан рад, уз подршку пољопривредних служби и релевантних институција, са циљем лакшег и сигурнијег приступа тржишту. Циљ наведених мера је подизање продуктивности и ефикасности пољопривредне производње, а тиме и квалитета живота корисницима мера.

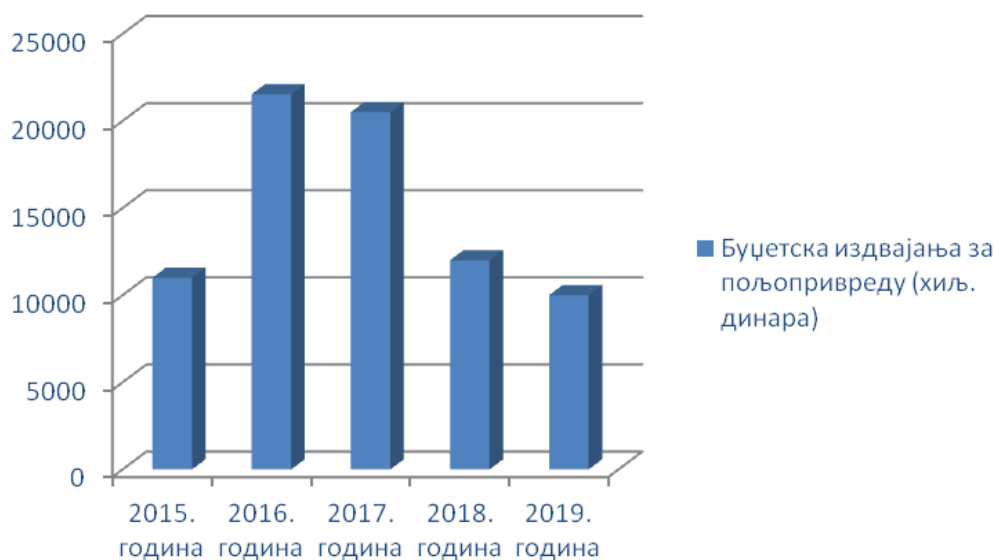
4.2. Концепт и циљеви политике пољопривреде и руралног развоја

Учешће буџетских издвајања за пољопривреду у укупном буџету општине Бајина Башта варира у периоду од 2015. до 2019. године са 1,20 % од укупног буџета општине Бајина Башта до 1,05% у 2019. години. Највећа издвајања за пољопривреду у посматраном периоду забележена су у 2016.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

години са учешћем од 2,22% (21.530.000,00 динара) а затим 2017. године са 2,17% (20.500.000,00 динара) учешћа у укупном буџету општине Бајина Башта. Детаљнији приказ кретања буџетских издвајања за пољопривреду општине Бајина Башта дат је на графикону 17.

Графикон 17. Буџетска издвајања за пољопривреду општине Бајина Башта

Извор: Локална самоуправа општине Бајина Башта

У буџетским издвајањима за пољопривреду доминирају буџетска средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју. Подстицаји у пољопривреди и руралном развоју прописани су Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, који подстицаје класификује као: директна плаћања, подстицаје мерама руралног развоја, посебне подстицаје и кредитну подршку. Такође, исти закон прописује начин коришћења подстицаја, опште услове за остваривање права на подстицаје, као и минималне износе подстицаја.

С друге стране, конкретни износи подстицаја и расподела буџетских средстава по врстама подстицаја за сваку буџетску годину, као и максимални износи средстава за сваку меру, прописани су годишњим буџетом општине Бајина Башта планираним за реализацију Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја. Детаљни услови и критеријуми за остваривање права на подстицаје у пољопривреди и руралном развоју за поједине врсте мера прописани су правилницима и другим подзаконским актима.

Шифра	Мере подршке
100	ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА
100.1.	РЕГРЕСИ
100.1.1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)
100.1.2	Регрес за трошкове складиштења у јавним складиштима

Шифра	Мере подршке
100.2.	КРЕДИТНА ПОДРШКА
100.2.1	Суфинансирање камата за пољопривредне кредите
100.2.2	Остали облици кредитне подршке

А. ПОДСТИЦАЈИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ

Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција
	101	Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава
	Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере
Сектор млеко	101.1.1.	Набавка квалитетних приплодних грла млечних раса: говеда, оваца и коза
	101.1.2.	Изградња капацитета за прикупљање, обраду, паковање, складиштење и одлагање чврстог стајњака, полутечног и течног стајњака, укључујући инсталацију опреме
	101.1.3.	Опрема за мжу, хлађење и чување млека на фарми, укључујући све елементе, материјале и инсталације
	101.1.4.	Машине и опрема за руковање и транспорт чврстог, полутечног и течног стајњака (транспортери за стајњак; уређаји за мешање полутечног и течног стајњака; пумпе за пражњење резервоара; сепаратори за полутечни и течни стајњак; машине за пуњење течног стајњака; специјализоване приколице за транспорт чврстог стајњака, укључујући и пратећу опрему за полутечни и течни стајњак)
	101.1.5.	Машине и опрема за припрему сточне хране, за храњење и напајање животиња (млинови и блендери/мешалице за припрему сточне хране; опрема и дозатори за

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Сектор месо		концентровану сточну храну; екстрактори; транспортери; микс приколице и дозатори за кабасту сточну храну; хранилице; појилице; балери; омотачи бала и комбајни за сточну храну; косилице; превртачи сена)
	101.1.6.	Сточне ваге, рампе за утовар и истовар и торови за усмеравање и обуздавање животиња
	101.1.7.	Опрема за третман папака
	101.1.8.	Опрема за фиксне ограде и електричне ограде за пашњаке/ливаде
	101.1.9.	Машине за примарну обраду земљишта
	101.1.10.	Машине за допунску обраду земљишта
	101.1.11.	Машине за ђубрење земљишта
	101.1.12.	Машине за сетву
	101.1.13.	Машине за заштиту биља
	101.1.14.	Машине за убирање односно скидање усева
	101.1.15.	Машине за транспорт
	101.1.16.	Набавка остале опреме (ГПС навигација и др.)
	101.1.17.	Машине и опрема за наводњавање усева
	101.2.1.	Набавку квалитетних приплодних грла говеда, оваца, коза и свиња које се користе за производњу меса
	101.2.2.	Изградња објеката за прикупљање, обраду, паковање, складиштење и одлагање чврстог стајњака, полутечног и течног стајњака, укључујући инсталацију опреме
	101.2.3.	Машине и опрема за руковање и транспорт чврстог, полутечног и течног стајњака (транспортери за стајњак; уређаји за мешање полутечног и течног стајњака; пумпе за пражњење резервоара; сепаратори за полутечни и течни стајњак; машине за пуњење течног стајњака; специјализована опрема за транспорт чврстог стајњака, полутечног и течног стајњака, резервоари за течни стајњак, специјализоване приколице за транспорт чврстог/полутечног/течног стајњака, са одговарајућом опремом), укључујући и пратећу опрему за полутечни и течни стајњак)
	101.2.4.	Изградња/реконструкција као и опремање објеката за гајење крмача и производњу прасади за тов
101.2.5.	Машине и опрема за складиштење и припрему сточне хране, за храњење и појење животиња (млинови и блендери/мешалице за припрему сточне хране; опрема и дозатори за концентровану сточну храну; екстрактори;	

	транспортери; микс приколице и дозатори за кабасту сточну храну; хранилице; појилице; балери; омотачи бала и комбајни за сточну храну; превртачи сена, итд.)
	101.2.6. Сточне ваге, рампе за утовар и истовар и торови за усмеравање и обуздавање животиња
	101.2.7. Опрема за третман папака
	101.2.8. Опрема за смештај квочки, специјализовани/посебно опремљени кавези
	101.2.9. Опрема за фиксне ограде и електричне ограде за пашњаке/ливаде
	101.2.10. Машине за примарну обраду земљишта
	101.2.11. Машине за допунску обраду земљишта
	101.2.12. Машине за ђубрење земљишта
	101.2.13. Машине за сетву
	101.2.14. Машине за заштиту биља
	101.2.15. Машине за убирање односно скидање усева
	101.2.16. Машине за транспорт
	101.2.17. Набавка остале опреме (ГПС навигација и др.)
	101.2.18. Машине и опрема за наводњавање усева
Сектор производње конзумних јаја	101.3.1. Набавка опреме за живинарске фарме за производњу конзумних јаја
	101.3.2. Набавка опреме за сортирање, паковање и чување конзумних јаја
	101.3.3. Изградња/реконструкција као и опремање објеката за манипулацију, одлагање и обраду стајњака
	101.3.4. Набавка опреме за руковање, сакупљање и коришћење животињског ђубрива; посебна опрема за транспорт ђубрива
Сектор воће, грожђе, поврће (укључујући печурке) и цвеће	101.4.1. Подизање нових или обнављање постојећих (крчење и подизање) вишегодишњих засада воћака, хмеља и винове лозе
	101.4.2. Подизање и опремање пластеника за производњу поврћа, воћа, цвећа и расадничку производњу
	101.4.3. Подизање, набавка и опремање система противградне заштите у воћњацима и вишегодишњим засадима
	101.4.4. Подизање/набавка жичаних ограда око вишегодишњих засада
	101.4.5. Набавка опреме за вештачко опрашивање биљака при производњи у заштићеном простору
	101.4.6. Набавка опреме и уређаја за додатно осветљење и

		засењивање биљака при производњи у заштићеном простору
	101.4.7.	Набавка опреме и уређаја за припрему земљишта и супстрата за гајење биљака при производњи у заштићеном простору
	101.4.8.	Набавка опреме и уређаја за сетву, садњу и мулчирање (са фолијом)
	101.4.9.	Набавка опреме и уређаја за системе за хидропоничну производњу при производњи у заштићеном простору
	101.4.10.	Набавка опреме и уређаја за заштиту биља и стерилизацију земљишта и супстрата при производњи у заштићеном простору
	101.4.11.	Набавка опреме за обогаћивање угљен-диоксидом (ткз. ђубрење угљен диоксидом при производњи у заштићеном простору)
	101.4.12.	Набавка бокс палета за транспорт и складиштење производа
	101.4.13.	Набавка опреме-линија за чишћење и прање производа
	101.4.14.	Набавка опреме-линија за бербу, сортирање и калибрирање производа
	101.4.15.	Набавка опреме-линија за паковање и обележавање производа
	101.4.16.	Набавка опреме за резивање, дробљење, сечење и уклањање остатака након резидбе воћних врста
	101.4.17.	Опрема за вентилацију и опрема за принудну вентилацију
	101.4.18.	Опрема/механизација за заштиту од мраза
	101.4.19.	Машине за примарну обраду земљишта
	101.4.20.	Машине за допунску обраду земљишта
	101.4.21.	Машине за ђубрење земљишта
	101.4.22.	Машине за сетву
	101.4.23.	Машине за садњу
	101.4.24.	Машине за заштиту биља
	101.4.25.	Машине за убирање односно скидање усева
	101.4.26.	Машине за транспорт
	101.4.27.	Набавка остале опреме (ГПС навигација и др.)
	101.4.28.	Машине, уређаји и опрема за наводњавање усева
Сектор остали усеви (житарице, индустријско, ароматично и	101.5.1.	Машине за примарну обраду земљишта
	101.5.2.	Машине за допунску обраду земљишта
	101.5.3.	Машине за ђубрење земљишта
	101.5.4.	Машине за сетву

зачинско биље и др)	101.5.5.	Машине за садњу	
	101.5.6.	Машине за заштиту биља	
	101.5.7.	Машине за убирање односно скидање усева	
	101.5.8.	Машине за транспорт	
	101.5.9.	Набавка остале опреме (ГПС навигација и др.)	
	101.5.10.	Машине и опрема за наводњавање усева	
	Сектор пчеларство	101.6.1.	Набавка нових пчелињих друштава
		101.6.2.	Набавка опреме за пчеларство
		101.6.3.	Набавка возила и приколица за транспорт пчелињих друштава
	Сектор аквакултура	101.7.1.	Набавка нове опреме за рибњаке
101.7.2.		Набавка рибље млађи	
Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција	
	102	Успостављање и јачање удружења у области пољопривреде	
Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција	
	104	Управљање ризицима	
	Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере	
	104.1.	Улагање у заштиту од елементарних непогода, неповољних климатских прилика и катастрофалних догађаја	
	104.2.	Улагања у обнову пољопривредног земљишта и производног потенцијала нарушеног елементарним непогодама, неповољним климатским приликама и катастрофалним догађајима	
	104.3.	Осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња	

Б. ПОДСТИЦАЈИ ЗА ОЧУВАЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција
	201.1.	Одрживо коришћење пољопривредног земљишта
	Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере
	201.1.1.	Одрживо управљање земљиштем
	201.1.2.	Заштита земљишта од ерозије
	201.1.3.	Унапређена примена добре пољопривредне праксе (агро – мелиоративне мере)
Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција
	201.2.	Одрживо коришћење шумских ресурса
	Шифра	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

	инвестиције	
	201.2.1.	Развој шумских подручја и унапређење исплативости газдовања шумама
	201.2.2.	Улагања у шумарске технологије, прераду и мобилизацију и пласман шумских производа на тржиште
	201.2.3.	Подршка изградњи шумске инфраструктуре са циљем повећања доступности и ефикасности коришћења шумских ресурса
	201.2.4.	Саветодавна шумарска служба
	201.2.5.	Успостављање група и организација произвођача
	201.2.6.	Подршка успостављању мреже НАТУРА 2000
	201.2.7.	Подршка сарадњи и стварању кластера и мрежа у шумарству
Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција
	201.3.	Органска производња
	Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере
	201.3.1.	Садни и семенски материјал дозвољен за употребу у органској производњи
	201.3.2.	Контрола и сертификација
	201.3.3.	Компензациона плаћања за пропуштену добит због примене принципа органске производње и стандарда који превазилазе минимално прописане стандарде (по хектару)
	201.3.4.	Друге инвестиције које се односе на органску производњу а део су свих осталих мера руралног развоја
Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција
	201.4.	Очување биљних и животињских генетичких ресурса
	Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере
	201.4.1.	Очување биљних генетичких ресурса
	201.4.2.	Очување животињских генетичких ресурса
Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција
	201.5.	Очување пољопривредних и осталих подручја високе природне вредности
	Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере
	201.5.1.	Кошење пољопривредних травних површина високе природне вредности у прописаном временском периоду
	201.5.2.	Напасање на пољопривредним травним површинама високе природне вредности уз поштовање прописаних

Мера	улова
	201.6. Друге мере политике заштите и очувања животне средине
	Шифра инвестиције Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере
	201.6.1 Друге агроеколошке мере
201.6.2. Добра пољопривредна пракса	

В. ПОДСТИЦАЈИ ЗА ДИВЕРЗИФИКАЦИЈУ ДОХОДКА И УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА У РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА

Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција
	301	Инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре
	Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере
	301.1.	Инвестиције у израду и ревизију пројектне и планске документације за развој општина и насеља у руралним подручјима
	301.2.	Инвестиције у израду, унапређење или проширење свих типова инфраструктуре мањег обима, укључујући инвестиције у обновљиве изворе енергије
	301.3.	Инвестиције у развој информационо-комуникационе инфраструктуре, укључујући и њену изградњу и унапређење, и омогућавања приступа услугама информационо-комуникационих технологија у комбинацији са ИТ опремом
	301.4.	Инвестиције у успостављање, унапређење или проширење основних услуга локалном становништву везаних за одмор и културу, укључујући и пратећу инфраструктуру
	301.5.	Инвестиције у рекреативну инфраструктуру за јавну употребу, туристичке инфо центре и туристичку инфраструктуру мањег обима
	301.6.	Инвестиције у студије и инвестиције везане за одржавање, реконструкцију и доградњу културног и историјског наслеђа села, руралних пејзажа, као и јачање свести о заштити животне средине
	301.7.	Инвестиције са циљем измештања активности и конзервације зграда или других објеката лоцираних у оквиру, или близу руралних насеља, са посебним освртом на унапређење квалитета живота или повећање квалитета и стања животне средине насеља

Мера	Шифра мере	Мера подршке/Инвестиција	
	302	Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима	
	Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере	
	302.1.	Инвестиције у изградњу и/или опремање објеката за обављање традиционалних заната	
	302.2.	Подршка активностима везаним за рурални туризам	
	302.3.	Инвестиције у изградњу и/или опремање постројења за обновљиве изворе енергије за сопствену потрошњу: посебно у соларне електране, електране на биомасу, даљинске системе грејања, котлове за сагоревање биомасе	
	302.4.	Оснивање и развој микро предузећа у руралним подручјима везаним за традиционална знања и културно наслеђе	
Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција	
	303	Подршка младима у руралним подручјима	
	Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере	
	303.1.	Почетна помоћ за покретање пословања за младе пољопривреднике и развој малих пољопривредних газдинстава	
	Мера	Шифра мере	Мера подршке / инвестиција
		304	Економске активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду као и увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима
		Шифра инвестиције	Листа потенцијалних инвестиција у оквиру мере
304.1.	Подршка брендирању производа и региона		
304.2.	Подршка за заштиту географског порекла производа		
304.3.	Подршка за заштиту имена производа		

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Прерада млека и маркетинг	304.4.	Подршка за увођење система квалитета
	304.5.	Подршка преради на газдинству
	304.5.1.1.	Набавка опреме за узорковање, пријем, прераду, пуњење и паковање млека и производа од млека
	304.5.1.2.	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
Прерада меса и маркетинг	304.5.1.3.	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
	304.5.1.4.	Маркетинг производа
	304.5.2.1.	Набавка опреме за омамљивање, клање и обраду трупова
	304.5.2.2.	Набавка опреме за сакупљање, пријем, чување/складиштење (хлађење), уклањање и прераду споредних производа животињског порекла који нису за исхрану људи
	304.5.2.3.	Набавка опреме и уређаја за расечање, обраду, прераду, паковање и означавање меса и уситњеног меса, полупроизвода од меса, машински сепарисаног меса и производа од меса
	304.5.2.4.	Набавка опреме и уређаји за хлађење, пастеризацију и стерилизацију меса и производа од меса
	304.5.2.5.	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
	304.5.2.6.	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
	304.5.2.7.	Набавка опреме за дезинфекцију радника
	304.5.2.8.	Маркетинг производа
Прерада воћа, поврћа и грожђа и маркетинг	304.5.3.1.	Набавка опреме и уређаја за сушење воћа, поврћа и грожђа, као и њихових производа
	304.5.3.2.	Набавка опреме и уређаја за замрзавање воћа и поврћа, као и њихових производа
	304.5.3.3.	Набавка опреме и уређаја за бланширање, пастеризацију и стерилизацију производа
	304.5.3.4.	Набавка опреме за пријем воћа, поврћа и грожђа, као и прераду, пуњење и паковање њихових производа
	304.5.3.5.	Набавка опреме за производњу вина, ракија и других алкохолних пића, као и опреме за дегустационе сале
	304.5.3.6.	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина,

Прерада уљаних култура и маркетинг		укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
	304.5.3.7.	Набавка опреме за дезинфекцију радника
	304.5.3.8.	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
	304.5.3.9.	Маркетинг производа
	304.5.4.1.	Набавка опреме и уређаја за хладно цеђење уљаних култура
	304.5.4.2.	Набавка опреме и уређаја за физичку рафинацију уљаних култура
	304.5.4.3.	Набавка опреме за пуњење и паковање уља
	304.5.4.4.	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
	304.5.4.5.	Набавка опреме за дезинфекцију радника
	304.5.4.6.	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
Прерада гајеног, зачинског, лековитог и ароматичног биља, као и маркетинг	304.5.4.7.	Маркетинг производа
	304.5.5.1.	Набавка опреме и уређаја за сушење гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља, као и њихових производа
	304.5.5.2.	Набавка опреме за прераду гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља као и њихових производа
	304.5.5.3.	Набавка опреме и уређаја за дестилацију гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља, као и њихових производа (за потребе фармацеутске индустрије)
	304.5.5.4.	Набавка опреме и уређаја за екстракцију гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља, као и њихових производа
	304.5.5.5.	Набавка опреме и уређаја за паковање и складиштење гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља, као и њихових производа
	304.5.5.6.	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
	304.5.5.7.	Набавка опреме за дезинфекцију радника
	304.5.5.8.	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
	304.5.5.9.	Маркетинг производа
Прерада пчелињих производа и маркетинг	304.5.6.1.	Набавка опреме и уређаја за прераду пчелињих производа
	304.5.6.2.	Набавка опреме и уређаја за паковање и складиштење пчелињих производа

Прерада гајених
врста гљива и
маркетинг

- 304.5.6.3. Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
- 304.5.6.4. Набавка опреме за дезинфекцију радника
- 304.5.6.5. Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
- 304.5.6.6. Маркетинг производа
- 304.5.7.1. Набавка опреме и уређаја за сушење гајених врста гљива, као и њихових производа
- 304.5.7.2. Набавка опреме и уређаја за замрзавање гајених врста гљива, као и њихових производа
- 304.5.7.3. Набавка опреме и уређаја за бланширање, пастеризацију и стерилизацију производа
- 304.5.7.4. Набавка опреме за пријем, прераду, пуњење и паковање гајених врста гљива и њихових производа
- 304.5.7.5. Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
- 304.5.7.6. Набавка опреме за дезинфекцију радника
- 304.5.7.7. Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
- 304.5.7.8. Маркетинг производа
- 304.5.8.1. Набавка опреме и уређаја за сушење плодова сакупљених из природе, као и њихових производа
- 304.5.8.2. Набавка опреме и уређаја за замрзавање плодова сакупљених из природе, као и њихових производа
- 304.5.8.3. Набавка опреме и уређаја за бланширање, пастеризацију и стерилизацију производа
- 304.5.8.4. Набавка опреме за пријем воћа, поврћа и грожђа, као и прераду, пуњење и паковање њихових производа
- 304.5.8.5. Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
- 304.5.8.6. Набавка опреме за дезинфекцију радника
- 304.5.8.7. Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
- 304.5.8.8. Маркетинг производа

Прерада плодова
сакупљених из
природе и маркетинг

Генерално посматрано, структура пољопривредног буџета по стубовима подршке током последње деценије је имала значајније осцилације, као последице неконзистентне пољопривредне

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

политике, које су се манифестовале кроз примену различитих приступа креирању мера пољопривредне политике и политике руралног развоја.

Обим подршке често је више зависио од економских прилика у земљи, него што је био одраз реалних потреба пољопривреде и руралног развоја за финансијском подршком. Позитивне промене, коју доноси усвајање основних законских и стратешких докумената, односе се на јасније и прегледније груписање мера у оквиру појединих типова подршке, што је истовремено праћено и проширењем врста мера и повећањем броја потенцијалних корисника, а у циљу подизања продуктивности и ефикасности пољопривредне производње, а тиме и квалитета живота корисницима мера.

ПЕТИ ДЕО

5. ВИЗИЈА РАЗВОЈА И СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ОПШТИНЕ БАЈИНА БАШТА

5.1. Визија развоја пољопривреде и руралних подручја

Анализа стања у сектору пољопривреде и руралним подручјима на територији општине Бајина Башта, као и детектовани кључни развојни изазови у предстојећем периоду од пет година детерминисали су визију развоја пољопривреде и руралних подручја, циљеве и приоритетна подручја деловања Стратегије. Визија развоја пољопривреде и руралних подручја општине Бајина Башта рефлектује пројектовано стање сектора пољопривреде које желимо постићи у наредној деценији, и као таква предвиђа:

1. Визија развоја пољопривреде општине Бајина Башта

- Пољопривредна производња заснована на знању, модерним технологијама и стандардима, усклађена са захтевима домаћег и иностраног тржишта, која пољопривредним произвођачима обезбеђује стабилан и одржив доходак
- Пољопривредна производња као примарни извор прихода пољопривредних газдинстава
- Пољопривредна производња усклађена са принципима заштите и очувања животне средине, природних ресурса и биодиверзитета

2. Визија руралног развоја општине Бајина Башта

- Рурална подручја представљају јаке и одрживе сеоске заједнице, са демографском равнотежом, примамљивим местом за живот и рад младих, задовољавајућим дохотком и довољним могућностима за запошљавање, у којима се становници лако прилагођавају економским, друштвеним, политичким и еколошким променама
- Раст економије руралних подручја заснован на принципима одрживости и у циљу очувања природних ресурса и животне средине
- Снажна друштвена повезаност и посебне мере доприносе смањивању сиромаштва и социјалног искључивања свих категорија друштва

5.2. SWOT анализа и развојни изазови

На основу извршене анализе стања по секторима у пољопривреди и у руралном развоју на територији општине Бајина Башта, добијени су подаци и други инпути који су омогућили израду SWOT анализе. У табели 7. систематизована су сазнања о предностима и могућностима унапређења стања у сектору пољопривреде и у домену руралног развоја, која такође упозоравају на слабости и претње са којима се агропривреда и рурална подручја убудуће могу срести.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Информације које су добијене за потребе израде ове анализе представљају основу за систематизацију циљева, мера и активности Стратегије и пратећих докумената, те отуда служе као водич доносиоцима политичких одлука у циљу унапређења пољопривреде и руралног развоја.¹⁰

Табела 7. SWOT анализа у сектору пољопривреде и руралног развоја на територији општине Бајина Башта

Предности	Слабости
<p>Ресурси</p> <ul style="list-style-type: none"> • Богатство земљишних ресурса • Повољан однос расположивих површина по становнику и ангажованом у пољопривреди • Разноликост биодиверзитета • Повољна структура пољопривредног земљишта • Задовољавајући квалитет пољопривредног земљишта • Повољни климатски услови за пољопривредну производњу • Задовољавајуће количине квалитетне хране за животиње (кабаста и концентрована) • Ниска цена радне снаге 	<p>Ресурси</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недостатак и незадовољавајући квалитет пољопривредне инфраструктуре (пољски путеви, наводњавање..) • Деградација земљишта, неуређеност водотокова и канала • Мала просечна величина газдинстава и уситњеност парцела • Незадовољавајући удео наводњаваних површина • Незадовољавајућа старост засада • Смањење сточног фонда • Недовољно унапређен расни састав стоке • Незадовољавајуће стање опреме и механизације у погледу квалитета и модернизације • Незадовољавајућа старосна и образовна структура пољопривредног становништва и радне снаге ангажоване у пољопривредној производњи • Нерешен социјални статус запослених у пољопривреди
<p>Производња хране</p> <ul style="list-style-type: none"> • Задовољавајућа конкурентност воћарске производње на регионалном тржишту • Задовољавајућа конкурентност неких производа на ширем међународном тржишту • Опоравак појединих грана сточарства, са посебним фокусом на овчарство • Пораст заступљености органске производње • Доступност страних тржишта и могућност раста извоза 	<p>Производња хране</p> <ul style="list-style-type: none"> • Низак ниво примене савремених технологија и агротехничких мера • Низак ниво знања и свести пољопривредних произвођача у погледу примене савремених знања и технологија • Незадовољавајући квалитет инпута (садног материјала, ђубрива и др.) • Недовољна заступљеност производње воћа и поврћа у заштићеном простору • Непотпуни одгајивачки програми и неефикасан систем генетског унапређења • Недостатак виших степена прераде • Неефикасан систем контроле квалитета хране • Неприлагођен систем осигурања

¹⁰ Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период од 2014-2024

<p>Производни ланац</p> <ul style="list-style-type: none"> Добро снабдевано тржиште инпута Унапређена технологија у одређеним гранама пољопривреде у погледу примене савремених знања и технологија (сектор прераде и замрзавања воћа, прераде млека) Доступност сировина из домаће производње 	<p>Производни ланац</p> <ul style="list-style-type: none"> Застарела технологија сушења и складиштења Незадовољавајући степен употребе прерадних капацитета Низак степен хор(т)изонталне и вертикалне организованости Недовољно развијене тржишне институције и инфраструктура Одсуство информационих система и недовољана логистичка подршка (прогнозна служба, регистри, катастар...) Низак степен професионализације и недостатак предузетног управљачког кадра Релативно слаб утицај и преговарачка моћ произвођачких удружења
<p>Технолошки развој и животна средина</p> <ul style="list-style-type: none"> Задовољавајући број потенцијалних научних и образовних институција који се могу укључити у систем креирања и трансфера знања Заинтересованост великих газдинстава и озбиљних пољопривредних произвођача за прихватање нових технологија Релативно мала загађеност животне средине од пољопривредне производње Разноликост и богатство биодиверзитета Постојање потенцијала за производњу биомасе, могућност производње енергетских усева и коришћења обновљивих извора енергије 	<p>Технолошки развој и животна средина</p> <ul style="list-style-type: none"> Незадовољавајући квалитет опреме и техничких услова за истраживање Недостатак развојних институција и демонстрационих објеката Неорганизован система преноса знања и информација Деградација станишта и биодиверзитета, посебно у подручјима са ограниченим условима привређивања у пољопривреди Неадекватан систем управљања отпадом у појединим подручјима општине Неадекватан систем управљања водама
<p>Рурални развој</p> <ul style="list-style-type: none"> Разноликост и атрактивност руралног амбијента Богатство културно-историјског наслеђа Очуваност традиционалних знања и технологија Постојање успешних примера добре праксе у области пољопривреде и руралног туризма и осталим пратећим делатностима Постојање иницијатива на формирању локалних социјалних мрежа 	<p>Рурални развој</p> <ul style="list-style-type: none"> Неповољни демографски трендови Недовољно развијено тржиште рада Неповољна социјална структура Неискоришћене могућности диверзификације прихода на газдинству Недовољна искоришћеност културне баштине Ниска инфраструктурна опремљеност Отежан приступ социјалним услугама Низак ниво социјалног капитала
Прилике	Претње
<p>Ресурси</p> <ul style="list-style-type: none"> Унапређење система управљања пољопривредним земљиштем и другим природним ресурсима Могућност раста површина под органском производњом 	<p>Ресурси</p> <ul style="list-style-type: none"> Изостанак системских решења као одговор на последице климатских промена Неефикасност система управљања земљишним, шумским и водним потенцијалима

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

<ul style="list-style-type: none"> • Могућност повећања сточног фонда и ревитализација говедарске и сточарске производње • Већа заинтересованост инвеститора за подизање нових засада са интензивном технологијом производње • Укључивања већих површина у систем подршке 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатак финансијског капитала и отежане могућности инвестирања у унапређење стања опреме, објеката и механизације
<p>Производња хране</p> <ul style="list-style-type: none"> • Пораст заинтересованости потенцијалних инвеститора за улагања у сектор пољопривреде и руралног развоја • Могућност повећања површина под интегралном и органском производњом • Могућност за увођење производа који имају додатну вредност кроз права интелектуалне својине (заштита географског порекла, колективни жиг...) • Могућност повећања производње лековитог, ароматичног и зачинског биља • Могућност повећања продаје и ширења тржишта на земље окружења и Европе • Усаглашавање домаћег законодавства у области пољопривреде и руралног развоја са стандардима и прописима ЕУ • Могућност повећања заступљености стандарда квалитета у производњу хране 	<p>Производња хране</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недостатак финансијског капитала • Недовољно препознат интерес произвођача и прерађивача за пословну сарадњу • Растућа конкуренција из земаља са високо субвенционисаном производњом • Политичка и економска нестабилност у земљи, региону и на глобалном нивоу • Тренд пада стандарда и куповне моћи у земљи и окружењу
<p>Производни ланац</p> <ul style="list-style-type: none"> • Постојање и коришћење домаћег сортимента и раса • Могућности инвестирања у дистрибутивне системе • Високи извозни потенцијал на основу споразума о спољној трговини • Могућности повезивања са великим трговинским ланцима 	<p>Производни ланац</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недовољно функционалан систем инспекцијских служби • Недовољна препознатљивост/ "брендираност" производа, недовољно иновирани асортимани • Присуство сиве економије и монопола на страни прераде и трговине • Недостатак специфичних банкарских производа и пакета понуда
<p>Технолошки развој и животна средина</p> <ul style="list-style-type: none"> • Постојање задовољавајућих капацитета за креирање и трансфер знања • Постојање неискоришћених могућности приватно-јавних партнерстава у креирању и трансферу знања и технологија • Растуће потребе за различитим врстама консалтинг услуга • Могућност производње биоенергетских усева • Боље искоришћавање енергије ветра и сунца 	<p>Технолошки развој и животна средина</p> <ul style="list-style-type: none"> • Високи трошкови креирања и преноса знања • Недостатак координације активности између кључних институција на локалном, регионалном и националном нивоу • Недовољан иновативни потенцијал руралног становништва и пољопривредних произвођача • Незаинтересованост, немотивисаност произвођача за прихват нових знања и технологија • Недовољна и слабо диверзификована

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

	понуда образовних и практичних тренинга
Рурални развој <ul style="list-style-type: none"> • Могућност креирања нових производа и услуга • Могућности приватно-јавних партнерстава • Ревитализација ресурса и социјалне структуре • Могућности интензивирања регионалне прекограничне сарадње • Коришћење претприступног периода за раст конкурентности, примену стандарда уз коришћење ЕУ фондова (ИПАРД мере подршке пољопривреди и руралном развоју) • Могућности развоја свих видова туризма везаних за руралне средине 	Рурални развој <ul style="list-style-type: none"> • Недовољна препознатљивост руралних специфичности у локалним и националним политикама • Нарастање руралног сиромаштва и регионалних разлика у сиромаштву • Недовољна препознатљивост специфичности малих газдинстава у националним политикама, укључујући и пољопривредну политику

На основу анализа стања на територији општине Бајина Башта и резултата који су добијени на основу SWOT анализе издвојиле су се предности које се могу трансформисати у могућности и допринети динамичнијем расту и развоју сектора пољопривреде и руралних подручја. Исто тако, идентификоване су слабости које, у случају реализације опасности, могу да на дужи период угрозе развој. Обе димензије сагледане су кроз призму изазова са којима се сектор пољопривреде и и на другој страни рурална подручја суочавају, будући да и једна и друга опција захтевају интервенцију доносилаца политичких одлука.

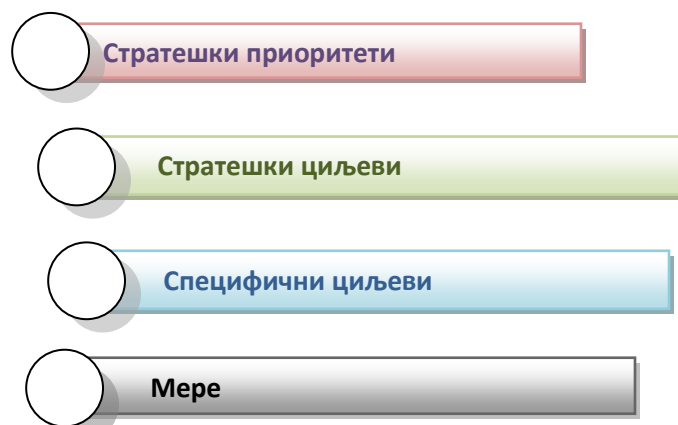
Као крајњи закључак може се извести да сектор пољопривреде и рурални развој општине Бајина Башта поседује значајне ресурсе, како у смислу обима тако и њихове разноврсности, што пружа значајне могућности раста производње, диверзификације производа и услуга и креирања нових, иновативних производа и пракси. На другој страни оно што се намеће као неминовност представља структурно реформисање сектора пољопривреде и руралних подручја, у смислу јачања њихове економске ефикасности и конкурентности.

5.3. Стратешки циљеви

Реализација Стратегије остварује се кроз реализацију постављених стратешких циљева. Реализација стратешких циљева, оствариваће се доношењем годишњих оперативних планова којима ће се детаљније дефинисати активности и резултати за сваку годину за коју се доноси, а које су у складу са донетом Стратегијом. У складу са визијом развоја пољопривреде и визијом руралног развоја утврђени су следећи стратешки развојни циљеви:

- Раст продуктивности кроз повећање производње, побољшање квалитета производа и стабилност дохотка произвођача

- Раст конкурентности пољопривредних газдинстава и прерађивачке индустрије у складу са савременим захтевима домаћег и страног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора пољопривреде
- Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине
- Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва
- Промовисање и успостављање стратешког партнерства свих заинтересованих страна у области пољопривреде и руралног развоја и усклађивање са директивом Европске уније, њеним стандардима, политикама и праксама

Илустрација 3. Хијерархијска структура циљева

Стратешки циљ 1: Раст продуктивности кроз повећање производње, побољшање квалитета производа и стабилност дохотка произвођача

Раст производње и стабилност дохотка произвођача један од примарних циљева пољопривреде не само на територији општине Бајина Башта, већ пољопривредног сектора уопште на територији целе Републике. Остваривање овог циља подразумева да пољопривредна производња мора бити конкурентна, економски ефикасна, заснована на примени савремених и високих технологија, уважавању еколошких и здравствених стандарда, стандарда заштите животне средине и добробити животиња.

Да би пољопривредни произвођачи и други учесници у производном ланцу успешно одговорили овом изазову, пољопривредна политика мора преузети обавезу да обезбеди и примени одговарајући сет мера с циљем успешног обезбеђивања доходне стабилности и сигурности запослених у пољопривреди. У суштини одрживог развоја и ефикасног реструктурирања пољопривредног сектора је постизање адекватног, конкурентног и стабилног дохотка пољопривредних газдинстава. Због тога је циљ политике да пољопривредницима обезбеди производне услове који омогућавају ефикасно и рационално одлучивање, са минималним ризицима и могућност остваривања дохотка конкурентног осталим деловима привреде.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Стратешки циљ 2. Раст конкурентности пољопривредних газдинстава и прерађивачке индустрије у складу са савременим захтевима домаћег и страног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора пољопривреде

У циљу унапређења економске и тржишне позиционираниости пољопривредних газдинстава и прерађивачких капацитета не само на регионалном и националном нивоу, већ и међународном, они морају имати висок ниво конкурентности на тржишту, како у погледу ценовне конкурентности тако и у погледу конкурентности квалитетом.

Конкурентност ценом се постиже кроз повећање продуктивности, ефикасности и смањење трошкова производње чиме се постиже нижа цена по јединици производа и снажнија позиција на тржишту. Конкурентност квалитетом се огледа у производњи производа врло високог квалитета или специфичних својстава који, без обзира на своју ценовну неконкурентност, односно више цене коштања по јединици производа, задржавају висок ниво тражње.

Раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта као и техничко-технолошко унапређење сектора пољопривреде је један од перманентних циљева пољопривредне политике општине Бајина Башта за који постоји јако упориште у богатим ресурсима, значају сектора за националну економију и развој руралних подручја, као и нарастајућим могућностима извоза хране. Пољопривредно-прехрамбени сектор општине Бајина Башта остварио је током протекле деценије значајан напредак у позиционирању на међународном тржишту.

На другој страни у погледу трговине са земљама чланицама Европске уније структура извоза није задовољавајућа. Поред тога, даља либерализација трговине и глобализација тржишта пољопривредних производа захтевају ефикасније мере подршке расту конкурентности пољопривреде и већој способности произвођача да одговоре захтевима савремених потрошача, посебно оних са високим дохотком. Већа и активна улога државе, као и доминантнија иницијатива приватног сектора у пољопривредно-прехрамбеном сектору неопходни су предуслови за динамичније реструктурирање домаће пољопривреде и прехрамбене индустрије, у секторе који нуде иновативне и високорангиране производе, који остварују добру тржишну позиционираниост и чији је развој заснован на знању, одрживом и ефикасном коришћењу природних и људских ресурса.

Стратешки циљ 3. Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине

Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине у оквиру пољопривредне производње је кључ остваривања дугорочне сигурности у сектору пољопривреде и доприноси већој стабилности и квалитету домаће производње у условима све интензивнијих ризика на глобалном тржишту хране. У складу са специфичним карактеристикама пољопривредне

производње у погледу њене зависности од обима и квалитета природних ресурса који су ограничени, јавља се и потреба да државни ниво својим ауторитетом треба да креира услове који ће допринети очувању природних ресурса и животне средине за наредне генерације.

Неопходност проналажења системског и одрживог решења на климатске промене, заштите пољопривредног земљишта од трајне промене намене, смањења емисије гасова стаклене баште, заштите биодиверзитета и типичних руралних подручја, рационално коришћење водних ресурса, шума и других природних потенцијала руралних средина, захтевају креирање нове локалне, регионалне и националне политике у области пољопривреде и руралног развоја која уважава мултифункционалност пољопривреде.

Стратешки циљ 4. Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва

У заједничкој аграрној политици Европске уније, побољшању квалитета и услова живота у руралним срединама се придаје изузетно велики значај. Сведоци смо тренда депопулације руралних средина и миграције руралног становништва у урбане средине. Тренд глобализације светске економије, који једнако утиче и на сферу пољопривреде и прехрамбене индустрије, наметнуо је потребу за производњом великих количина производа стандардног квалитета због могућности берзанског трговања у великим трговинским ланцима. Позиција малих и полу-производних пољопривредних газдинстава је тиме доведена у опасност.

Смањење сиромаштва и на другој страни унапређење услова живота руралног становништва, њихов повољнији друштвени положај, равноправнији удео у расподели дохотка и економских могућности, представљају веома важне аспекте одрживог развоја сеоских средина. Структурно реформисање сектора пољопривреде и промене у социо-економској структури неминовно воде нестајању једног броја пољопривредних газдинстава. Целокупни тај процес мора бити економски одржив и не сме се негативно одражавати на развој руралних области и да води ка погоршању социјалне структуре руралних средина. Балансиран и социјално одржив развој руралних средина захтева синергију и добру координацију свих политика које имају додира са руралним срединама и њиховим ресурсима.

Један од кључних носилаца одговорности јесте држава и њена аграрна политика, која кроз регулисање структурних промена у сектору треба да обезбеди стабилност пољопривредне производње, прехрамбене индустрије и шумарства, као водећих сектора и носилаца руралне економије, и тиме допринесе економском развоју руралних средина и смањењу јаза у односу на урбане центре. Депопулација руралног становништва и напуштање пољопривреде, као законита последица привредног развоја, повлачи за собом дубоке демографске дебалансе и губитак дела продуктивних ресурса. Све наведено има и више него дубље негативне ефекте у снабдевању јавним добрима које обезбеђује пољопривреда и руралне средине. Стварање повољних услова за

живот и рад младих и њихово задржавање у руралним срединама, креирање атрактивнијих радних места и једнаких могућности за њихове породице, један је од основних циљева политике која треба да обезбеди равномернији регионални развој Републике Србије.

Стратешки циљ 5. Промовисање и успостављање стратешког партнерства свих заинтересованих страна у области пољопривреде и руралног развоја и усклађивање са директивом Европске уније, њеним стандардима, политикама и праксама

Један од захтева у циљу унапређења сектора пољопривреде уопште представља ефикасније управљање јавним политикама и унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина. Комплексност сектора пољопривреде и система производње хране и хетерогеност учесника у производном ланцу захтевају да држава одговарајућим политикама реагује на њихове потребе као и да креира амбијент који ће усмеравати одлуке и ублажити нежељене последице аутономних одлука пољопривредника и других руралних становника. На другој страни, иновативност и мотивисаност свих актера ланца вредности у сектору пољопривреде постају окоснице њиховог развоја, који мора бити економски одржив и који им мора омогућити независан опстанак на тржишту.

Кључни сегмент аграрне политике у оквиру земаља чланица Европске уније представља приступ планирања концепта руралног развоја, такозваног LEADER приступа, кроз активно учешће и партнерство јавног, приватног и цивилног сектора. Основа LEADER приступа који је иницијално покренут у ЕУ 1991. године, је промовисање руралног развоја путем локалних иницијатива и партнерстава. Идеја LEADER приступа је да локалне стратегије треба да буду резултат договора локалних актера. LEADER приступ омогућава: побољшање руралних животних и радних услова, стварање нових могућности за зараду руралном становништву, диверсификацију руралних економских активности, охрабривање и развој активности руралног становништва да заједнички делује путем пројеката сарадње, развијање локалних интегрисаних стратегија и припремање њихове имплементације, промовисање локалних иницијатива и партнерстава.

За LEADER приступ од велике је важности примена концепта „од локалног нивоа навише“ (*bottom up* приступ). То се огледа у томе да локалне развојне стратегије треба да иницирају и пишу локални актери. Најзначајнији механизам за спровођење LEADER приступа је тело под називом Локална Акциона Група-ЛАГ који чине представници различитих друштвених, привредних и политичких сектора који постоје у локалној заједници. Партнерство омогућава ефекте синергије, која се очекује када се представници различитих организација и сектора удружују да би, заједничким напорима, решили постојећи проблем и извршили одређени задатак. Ова синергија се, пре свега, огледа у удруживању финансијских ресурса али је и сама сарадња вредан ресурс јер постоји могућност стварања мрежа, развијају се нови производи и услуге и сл. ЕУ издваја и средства за финансирање локалних акционих група, а таква средства се издвајају и у

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

предприступним фондовима у оквиру пете компоненте ИПА фондова (ИПАРД). Кроз повезивање представника ова три сектора, заједничке едукације и студијска путовања, треба настојати да се створи навика дијалога између свих заинтересованих страна у процесу доношења стратешких докумената на локалном нивоу, а све у сврху припреме за LEADER програм у оквиру предприступних фондова како и касније када Република Србија постане пуноправна чланица ЕУ.

5.4. Приоритетна подручја стратешких промена

Како би се постигла реализација дефинисаних стратешких циљева и унапређење сектора пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта постављене су интервенције у следећим приоритетним подручјима деловања:

- Стабилизација дохотка пољопривредних произвођача
- Диверзификација руралне економије кроз увођење виших степена прераде у оквиру пољопривредних газдинстава
- Диверсификације руралне економије кроз унапређење квалитета и садржаја непољопривредних делатности
- Технолошки развој, модернизација и иновација пољопривредне производње и прераде
- Унапређење знања и произвођачке праксе у области пољопривреде и руралног развоја
- Унапређење институционалних саветодавних капацитета и система трансфера знања
- Подизање капацитета постојећих и успостављање нових партнерстава и правних форми удруживања у области пољопривреде и руралног развоја
- Унапређење квалитета и безбедности производа
- Ефикасно управљање природним ресурсима, заштита и очување животне средине
- Финансијске мере подршке у области пољопривреде и руралног развоја
- Већа промоција и унапређење пласмана
- Развој тржишних ланаца и логистичке подршке сектору пољопривреде
- Унапређење социјалних, друштвених и културних аспеката живота у руралним срединама

Одабир приоритетних подручја интервенције резултат је извршене анализе стања и идентификованих кључних, спољних и унутрашњих изазова са којима се сектор пољопривреде и руралног развоја суочава. Одабрана приоритетна подручја деловања могу бити праћена комбинацијом различитих мера буџетске подршке. Узимајући у обзир честе промене правних и суштинских оквира политике развоја пољопривреде, дефиниције су постављене у уопштенијој форми, како би се могле примењивати и када дође до очекиваних промена у пољопривредној политици у наредних пет година, колики је период важења овог стратешког документа.

5.5. Специфични циљеви и мере у оквиру стратешких циљеви

Стратешки циљ 1: Раст продуктивности кроз повећање производње, побољшање квалитета производа и стабилност дохотка произвођача

Специфични циљ 1.1 Унапређење знања пољопривредних произвођача кроз ефикаснију систем саветодавне подршке у области пољопривреде и руралног развоја

Прогресивни напредак науке и технологије у области пољопривреде и интензивне промене и иновације које су забележене у последњих пар година, указују на неопходну перманентну едукацију пољопривредних произвођача у циљу остваривања задовољавајуће конкурентности сектора пољопривреде. Другим речима, перманентна едукација пољопривредника је један од основних предуслова за високопродуктивну и стабилну производњу којом се остварује добра тржишна позиционираност и видљивост. Један од ефикаснијих начина едукације предствља упознавање са успешним примерима пољопривредне праксе у земљи и иностранству. Студијска путовања су одличан начин да се пољопривредницима директно представе нова искуства и технологије, где на лицу места могу да сагледају све користи и да поразговарају са својим колегама који примењују нова знања и искуства у својој производњи. У вези са претходно наведеним, да би се дошло до реализације овог специфичног циља, неопходно је спровести следеће мере у сектору пољопривреде и руралног развоја:

- Едукација и унапређење знања пољопривредних произвођача
- Упознавање са примерима добре произвођачке праксе у земљи и иностранству
- Подизање капацитета институционалних саветодавних капацитета у области пољопривреде
- Подизање капацитета и успостављање нових система у оквиру институција укључених у систем креирања и трансфера знања
- Унапређење система трансфера знања и проширење понуде образовних и тренинг програма

Специфични циљ 1.2 Стабилизација дохотка пољопривредних произвођача

У сврху повећања прихода који се остварује кроз обављање пољопривредне производње, потребно је уводити нове технологије, уводити савремену високопродуктивну механизацију, подизати генетски потенцијал домаћих животиња као и подизати савремене објекте за гајење биљака и домаћих животиња. У сектору сточарства од изузетне важности је квалитет и генетски потенцијал приплодног материјала. Унапређењем генетског потенцијала домаћих животиња на газдинствима као и повећањем броја грла домаћих животиња стварају се услови за конкурентну сточарску производњу.

У сектору воћарства од велике важности је интензивирање производње и и увођење модерног, *Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта*

савременог сортимента усклађеног са потреба домаћег и иностраног тржишта, предуслов свега наведеног јесте оговарајући квалитет инпута-садног материјала. И на крају да би се обезбедила стабилизација дохотка пољопривредних произвођача неопходно је радити на маркетингу и видљивости производа, и изнаћи праве канале дистрибуције и пласмана. Мере које је неопходно спровести да би се остварио овај специфични циљ јесу следеће:

- Диверсификација производње у оквиру пољопривредних газдинстава
- Интезивирање и модернизација пољопривредне производње и усклађивање производње за испуњење захтева ка домаћим и страним донаторским програмима (ИПАРД фондови)
- Раст сточног фонда, унапређење расне структуре стада и боља искоришћеност генетичког потенцијала домаћих животиња
- Повећање површина под вишегодишњим засадима
- Прилагођавање сортимента воћака производним условима и унапређење технологије производње
- Унапређење целокупног система производње и дистрибуције садног и семенског материјала
- Успостављање ефикаснијег система услуга у пољопривредним и непољопривредним делатностима
- Унапређење система промоције и видљивости
- Унапређење канала продаје и пласмана производа

Специфични циљ 1.3 Финансијске мере подршке пољопривреди и руралном развоју

Системски захвати у постојећи модел подршке пољопривреди и руралном развоју и креирање ефикасног модела финансирања пољопривреде морају постати приоритет пољопривредне политике, не само на локалном нивоу већ и на нивоу целе државе. Дугорочна стабилност расположивих финансијских извора за подршку пољопривреди и руралном развоју, као и равноправан и несметан приступ свих потенцијалних корисника финансијском тржишту, основни су предуслови раста инвестиционе активности у сектору пољопривреде.

Пружање адекватних и благовремених информација пољопривредним произвођачима у домену доступности и могућности коришћења подстицаја, како на локалном, националном нивоу као и предприсупних фондова које обезбеђује ЕУ кроз ИПАРД мере подршке руралном развоју су неопходан предуслов за обезбеђивање додатних финансијских средстава за развој пољопривреде. Искоришћеност свих набројаних подстицајних средстава боља је у оним срединама где су пољопривредници на време упознати са врстама и начинима остваривања подстицаја као и у срединама које располажу са институцијама које пољопривредницима могу да пруже саветодавно-стручну помоћ. Поред наведеног, од суштинског значаја за ефикасну и ефективну финансијску подршку пољопривреди и руралном развоју јесте конспирање мера

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

подршке засноване на стварним потребама на терену. У вези са претходно наведеним, да би се дошло до реализације овог специфичног циља, неопходно је спровести следеће мере у сектору пољопривреде и руралног развоја:

- Повећање броја доступних мера подршке за рурални развој и пољопривреду
- Повећање броја корисника и обима расположивог финансијског капитала намењеног развоју пољопривреде и руралних подручја
- Унапређење система и лакши приступ кредитним средствима за пољопривредне произвођаче и остале актере руралног развоја
- Унапређење система осигурања

Специфични циљ 1.4 Унапређење квалитета и безбедности производа

Последњих година свест становништва о безбедности хране као приоритету у очувању јавног здравља и суштинског фактора трговине прехранбеним производима, је све већа. Питање унапређења квалитета и безбедности производа има пресудан утицај на способност прехранбеног сектора да се суочи са конкуренцијом на локалним, регионалним и међународним тржиштима. Унапређење система и капацитета у области безбедности и квалитета хране подразумева стварање амбијента у којем ће сви релевантни учесници у производном ланцу, производњу обављати у складу са одговарајућим стандардима квалитета, гарантујући при том квалитет и безбедност хране. Да би се овај изазов решио дефинисане су следеће мере:

- Унапређење безбедности и квалитета хране и хране за животиње уз стално унапређивање укупног система безбедности хране
- Већа примена међународних стандарда у производњи и преради пољопривредних производа
- Успостављање и јачање система рада контролно-инспекцијских служби
- Успостављање ефективног система лабораторијске контроле хране, хране за животиње, садног и семенског материјала

Стартешки циљ 2. Раст конкурентности пољопривредних газдинстава и прерађивачке индустрије у складу са савременим захтевима домаћег и страног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора пољопривреде

Специфични циљ 2.1 Диверсификација руралне економије

Диверсификација, другим речима разнородност економских активности и дохотка трансформише руралну економију тако што је удаљава од активности примарног сектора пољопривреде, ка непољопривредним и терцијарним делатностима. Већа понуда радних места и могућности запошљавања у делатностима изван примарне пољопривреде, отварају простор за структурне

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

промене и раст продуктивности. Истовремено, диверзификацијом руралне економије, руралне средине постају економски и социјално мање рањиве.

С друге стране, диверсификацијом привредних активности у руралним срединама проширује се спектар услуга доступних руралном становништву, као и услуга и производа заснованих на традиционалним знањима, технологијама, природним ресурсима и културној баштини, које рурална подручја пружају на тржишту.

Предложене мере за остварење овог циља су:

- Увођење виших степена прераде кроз мини прерадне системе у оквиру пољопривредних газдинстава
- Развој руралног туризма
- Развој активности на пољопривредном газдинству у оквиру непољопривредних активности заснованих на традицији и култури подручја
- Развој нових услуга и производа у ланцу пољопривредне производње

Специфични циљ 2.2 Модернизација пољопривредних газдинстава кроз осавремењавање пољопривредне механизације и увођење нових технологија усклађеним са захтевима савременог тржишта

Подршка реструктурирању, развоју и иновацијама дуж читавог прехранбеног ланца је неопходан предуслов за унапређење конкурентности пољопривредног сектора. Модернизација и технолошки развој сектора подразумева и примену модерних производних технологија у сектору прераде. Посебан значај за пољопривредну производњу има унапређење конкурентности прерађивачког сектора, који би требало да буде што више базиран на домаћим сировинама и постизању што више додате вредности, како би расла извозна конкурентност.

Предложене мере за остварење овог циља су:

- Увођење виших степена прераде као начином за остваривање додате вредности пољопривредних производа
- Модернизација опреме и објеката у пољопривреди
- Креирање нових знања, технологија, производа и услуга прилагођених локалним условима
- Јачање способности сектора пољопривреде за креирање производа више додате вредности уз употребу локалних сировина
- Унапређење технологије производње и ефикаснији систем преношења знања и иновација и искустава

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Стратешки циљ 3. Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине

Специфични циљ 3.1 Ефикасније управљање природним и земљишним ресурсима

Задовољавајућа конкурентност на тржишту остварива је само уколико располажемо са одговарајућом количином производа доброг квалитета у континуитету. Са просечном величином газдинства, каква је на нивоу територије општине Бајина Башта то је врло тешко оствариво. Тај недостатак се може превазићи укрупњавањем газдинстава и удруживањем пољопривредника на економским основама кроз задруге и удружења пољопривредника. Са друге стране, последњих година постоји позитиван тренд раста тражње за производима са повећаним квалитетом са аспекта здравствене безбедности и заштите животне средине.

Прозводи из органске и интегралне производње, традиционални производи дају шансу газдинствима са малим поседом да кроз додату вредност својих производа повећају своје приходе и на тај начин буду економски самоодржива. У оквиру заједничке аграрне политике ЕУ се све већа пажња поклања заштити животне средине од негативног утицаја пољопривредне производње и одрживој употреби природних ресурса у циљу њихове обновљивости. С тим у вези предложене су следеће мере у оквиру овог специфичног циља:

- Унапређење одрживог коришћења земљишта
- Заштита вода од негативних утицаја пољопривреде
- Већи степен коришћења пољопривредних површина
- Успостављање и промовисање система интегралне производње
- Унапређење и промовисање производних засада под аутохтоним сортама воћа
- Промовисање и унапређење органске пољопривредне производње, система контроле, надзора и сертификације у органској производњи
- Удруживање пољопривредних произвођача у циљу укрупњавања поседа и подизања модерних и већих засада воћа
- Унапређење земљишне инфраструктуре и ефикасније коришћење земљишта лошијег квалитета
- Унапређење система мелиорације земљишта и унапређење плодности земљишта;
- Смањење губитка и деградације земљишта
- Унапређење и успостављање ефикасног система праћења и контроле квалитета земљишта, његове плодности

Специфични циљ 3.2 Прилагођавање производње са принципима очувања и заштите животне средине

Из године у годину развој пољопривреде се све више суочава са последицама климатских промена, што се огледа кроз већу концентрацију угљен-диоксида и других гасова са ефектом

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

стаклене баште, повећањем просечних годишњих температура, и појавом екстремних температура посебно у летњем периоду, променама режима годишњих и сезонских падавина. Поред тога, очекују се и последице у виду смањене доступности воде, учесталих појава болести и штеточина, као и на смањење квалитета земљишта. Све наведено неминовно утиче на обим пољопривредне производње, стабилност приноса и животну средину. Све израженији утицај климатских промена резултира и све већој пажњи која се поклања заштити животне средине од негативног утицаја неадекватне пољопривредне производње.

Пољопривреда се често јавља као један од највећих загађивача животне средине. Из претходно наведених разлога, треба тежити интезивнијем развоју органске производње, интегралне производње, производње на стари и традиционалан начин јер се на тај начин добијају производи задовољавајућег квалитета и са све већом тражњом на тржишту. Таква производња у исто време обезбеђује и заштиту и очување животне средине и биодиверзитета, геодиверзитет предеоних особености. Информисање становништва у руралним срединама и подизање свести о значају смањења негативног утицаја пољопривреде на животну средину, али на другој страни и едукација о могућностима које пружа производња енергетских усева у пољопривреди су неминовно неопходне да би овај специфични циљ био остварив. Мере које треба да помогну ефикаснијем суочавању пољопривредне производње са овим изазовом су:

- Креирање адекватних мера усмерених на смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште из пољопривредне производње
- Очување и одрживо управљање биљним и животињским генетичким ресурсима
- Техничко-технолошко осавремењавање земљишта, објеката и опреме
- Подизање свести пољопривредних произвођача о климатским променама, њеним последицама и потребама њиховог решавања
- Већа примена пољопривредних пракси (примена агротехничких мера и технологије) повољних по животну средину
- Успостављање и промовисање система интегралне и органске производње;
- Подизање свести о значају коришћења обновљивих извора енергије и производњи енергетских усева

Стратешки циљ 4. Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва

Специфични циљ 4.1 Унапређење и развој канала продаје и пласмана пољопривредних производа и осталих услуга у области руралне економије

Пољопривредна политика Европске Уније акценат ставља на побољшање квалитета и услова живота у руралним срединама. Чињенице о интензивном тренду депопулације руралних средина и миграције руралног становништва у урбане средине, као и тренд глобализације

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

светске економије, наметнуо је потребу за производњом великих количина производа стандардног квалитета. Позиција малих пољопривредних газдинстава је тиме доведена у опасност. Креирање нових услуга и чвршћих, хоризонталних и вертикалних веза у ланцу производње, прераде и пласмана пољопривредних производа су неопходне за обезбеђивање квалитетнијег живота у руралним срединама. Све претходно наведено се може остварити кроз следећи предлог мера:

- Креирање нових услуга у ланцу производње и прераде хране
- Подизање капацитета пољопривредних газдинстава за укључивања у глобалне тржишне ланце
- Јачање мотивације произвођача за разним облицима удруженог пословања
- Успостављање система финансијских, тржишних и саветодавних сервиса пољопривредним произвођачима и осталим пружаоцима услуга
- Повећање видљивости и препознатљивости локалних производа на домаћем и иностраном тржишту
- Већа доступност социјалних услуга руралној популацији
- Јачање извозних перформанси сектора пољопривреде
- Јачање хоризонталних и вертикалних веза у ланцу производње
- Унапређење система инспекцијских служби и смањење присуства сиве економије

Специфични циљ 4.2 Развој руралне инфраструктуре и очување културног наслеђа

Земљиште је основни природни ресурс за пољопривредну производњу, чији је обим ограничен. Са друге стране његова квалитативна својства се могу кориговати само до извесне мере, при чему треба водити рачуна о негативним последицама по животну средину. Истовремено, развој пољопривредног сектора директно зависи од расположивости фактора производње, посебно земљишта, и могућности равноправног приступа свих привредних субјеката овом ресурсу под једнаким условима. Побољшање и развој сеоске инфраструктуре омогућава смањење регионалних диспаритета и повећање атрактивности сеоских подручја за развој предузетништва стварајући услове за развој привреде, наравно уз поштовање и очување културно-историјских и традиционалних вредности са којима рурална подручја располажу. У вези са тим предложене су следеће мере за реализацију овог циља:

- Унапређење комуналне инфраструктуре у руралним подручјима
- Унапређење земљишне инфраструктуре у руралним подручјима
- Унапређење постојеће и изградња нове путне инфраструктуре у руралним подручјима
- Заштита и очување културног наслеђа
- Заштита и очување локалног идентитета руралних средина

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Специфични циљ 4.3 Унапређење економских, социјалних, друштвених аспеката живота у руралним срединама

Други начин у оквиру мера за унапређење живота на селу је развој и диверсификација руралних економских активности и унапређење сарадње међу актерима руралног развоја на локалном, националном и прекограничном нивоу. Неговање традиционалних сеоских заната, а нарочито у домену ангажовања жена из сеоских средина кроз разне ручне радове и сеоски туризам у значајној мери могу да повећају приходе газдинства и омогуће њихову самоодрживост. У прилог томе иде и чињеница о све већем интересовању урбане популације за производима добијеним на традиционални начин у сеоским подручјима, чиме се ствара потенцијал за остваривање додатних прихода пољопривредних газдинстава, за самозапошљавање чланова газдинства, што ће за резултат имати смањење негативних демографских трендова у руралним срединама кроз стварање бољих услова за живот и рад руралног становништва.

Циљ унапређења социјалне структуре и социјалних прилика руралних средина је јачање потенцијала унутар руралних заједница, односно јачање њиховог капацитета за заједничко организовање и деловање, чиме се оспособљавају да самостално управљају сопственим развојем, боље решавају проблеме и нуде иновативна решења на побољшању квалитета живота руралног становништва. У складу са тим, постављене мере у оквиру овог циља су:

- Смањење негативних демографских трендова у руралним подручјима
- Промовисање и развој локалних акционих група и LEADER приступа
- Промоција и оснаживање заједничког организовања и пословања актера руралног развоја
- Јачање регионалне прекограничне сарадње за унапређење социо-економског развоја;
- Већа доступност социјалних услуга руралној популацији
- Смањење руралног сиромаштва и побољшање положаја депривираних слојева руралног становништва
- Веће укључивање малих пољопривредних газдинстава у системе подршке
- Већа афирмација предузетништва младих и женске популације у руралним срединама

Стратешки циљ 5. Промовисање и успостављање стратешког партнерства свих заинтересованих страна у области пољопривреде и руралног развоја и усклађивање са директивом Европске уније, њеним стандардима, политикама и праксама

Специфични циљ 5.1 Подизање свести локалног становништва о предностима удруживања, оснаживање постојећих и оснивање нових партнерстава у области пољопривреде и руралног развоја

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

Глобализација тржишта и све већа конкуренција на тржишту пољопривредних производа, условила је и неопходност унапређења конкурентске позиције пољопривредног сектора, не само на локалном, већ и националном и међународном тржишту. Све траженији квалитет, континуитет и квантитет условљавају подизање свести руралног становништва о значају и предностима које удруживање у различите правне форме, носи са собом, било да се ради о удружењима пољопривредника или земљорадничким задругама.

У земљама ЕУ две деценије уназад, функционалан је приступ планирања концепта руралног развоја (LEADER=fran. Liason Entre Actions pour le Development d' l'Economie Rurale) кроз активно учешће и партнерство јавног, приватног и невладиног сектора. Основа LEADER приступа је промовисање руралног развоја путем локалних иницијатива и партнерстава, што омогућава побољшање руралних животних и радних услова, стварање нових могућности за зараду руралном становништву, диверсификацију руралних економских активности, охрабривање и развој активности руралног становништва да заједнички делује путем пројеката сарадње, развијање локалних интегрисаних стратегија и припремање њихове имплементације, промовисање локалних иницијатива и партнерстава. Све претходно наведено се може остварити кроз следећи предлог мера:

- Едукација и унапређење знања пољопривредних произвођача о значају и користима које удруживање носи
- Упознавање са примерима успешног удруженог пословања у области пољопривреде и руралног развоја у земљи и иностранству
- Унапређење комуникације и сарадње актера руралног развоја на свим нивоима
- Јачање постојећих пољопривредних удружења и задруга
- Успостављање адекватних механизма подршке за оснивање нових правних форми удруживања
- Јачање постојећих потенцијала организовањем локалних акционих група и LEADER приступа

5.6. Праћење реализације стратешких и специфичних циљева

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта, представља значајан развојни документ за дужи временски период и усаглашена је са другим развојним документима не само на локалном већ и на нивоу Републике, а превасходно са Стратегијом пољопривреде и руралног развоја Републике Србије и Националним програмом за пољопривреду и рурални развој.

У овом документу предложене су визија, мисија, стратешки и специфични циљеви за наредних 5 година, и за чију реализацију, треба одмах по усвајању документа предузети све потребне активности да тај процес крене у правом смеру. У том смислу, потребно је спровести одговарајуће мере на организацији и успостављању сарадње и координације између великог броја

Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Бајина Башта

заинтересованих страна на различитим нивоима друштвене организованости: од појединца, газдинстава, месне заједнице, локалне самоуправе, регионалних структура до националног нивоа.

Основне поставке за дефинисање елемената пољопривредне политике, докумената којима се та политика спроводи, као и све оно што је битно за спровођење тих докумената, укључујући и надзор над њеним спровођењем, дефинише Закон о пољопривреди и руралном развоју. Другим речима, политика пољопривреде и руралног развоја подразумева разне мере и активности које се спроводе ради остваривања такође утврђених циљева, кроз разна стратешка документа која садрже дугорочне правце руралног развоја и пољопривреде. То у ствари подразумева да овај стратешки документ који покрива период од пет година и односи се на територију општине Бајина Башта, дефинише мере и активности у циљу унапређења сектора и пољопривреде и руралног развоја, које су усклађене са националним стратешким документима, као и са важећом законском регулативом. Надзор над спровођењем ове стратегије као и праћење реализације постављених стратешких и специфичних циљева, у надлежности је јединица локалне самоуправе.

Стратегија садржи јасну мисију за пољопривреду и рурални развој за овај развојни период, са циљевима које треба остварити. Али, веома је важно напоменути да давање било каквих прогноза и претпоставки о околностима у којима ће се остваривати Стратегија, није нимало лак задатак. И зависи од тога да ли ће спољни услови бити повољни, да ли ће се у земљи одржавати довољан степен макроекономске и политичке стабилности, којим темпом ће Србија постати кандидат за чланство у ЕУ, евентуално и приступити ЕУ, којим ће се темпом одвијати климатске промене и какав ће њихов утицај бити на домаћу пољопривреду, и сл.

Повољна околност је та што је кретање наше земље ка кандидатури и чланству у ЕУ последњих две године донело савремене прописе из области пољопривреде, шумарства и водопривреде, који су усаглашени са регулативом ЕУ, што ће бити од велике помоћи у остваривању циљева дефинисаних овим стратешким документом. Од суштинске важности за реализацију Стратегије јесте да се том послу приступи одговорно, организовано, да се међу бројним актерима успостави неопходан ниво сарадње, координације и одговорности. Стално праћење остваривања овог документа, неопходно је, као што је потребно, прилагођавати све активности новонасталим условима, који могу више или мање бити повољни, или чак неповољни.

**АНЕКС 1. СТРАТЕШКИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ У ОКВИРУ
ПРЕДЛОЖЕНИХ ЦИЉЕВА**

<p>Стратешки циљ 1.</p> <p>Раст продуктивности кроз повећање производње, побољшање квалитета производа и стабилност дохотка произвођача</p>	<p>Специфични циљ 1.1</p> <p>Унапређење знања пољопривредних произвођача кроз ефикаснији систем саветодавне подршке у области пољопривреде и руралног развоја</p>	Мера 1.1.1 Едукација и унапређење знања пољопривредних произвођача
		Мера 1.1.2 Упознавање са примерима добре произвођачке праксе у земљи и иностранству
		Мера 1.1.3 Подизање капацитета институционалних саветодавних капацитета у области пољопривреде
		Мера 1.1.4 Подизање капацитета и успостављање нових система у оквиру институција укључених у систем креирања и трансфера знања
		Мера 1.1.5 Унапређење система трансфера знања и проширење понуде образовних и тренинг програма
	<p>Специфични циљ 1.2</p> <p>Стабилизација дохотка пољопривредних произвођача</p>	Мера 1.2.1 Диверсификација производње у оквиру пољопривредних газдинстава
		Мера 1.2.2 Интезивирање и модернизација пољопривредне производње и усклађивање производње за испуњење захтева ка домаћим и страним донаторским програмима
		Мера 1.2.3 Раст сточног фонда, унапређење расне структуре стада и боља искоришћеност генетичког потенцијала домаћих животиња
		Мера 1.2.4 Повећање површина под вишегодишњим засадама
		Мера 1.2.5 Прилагођавање сортимента воћака производним условима и унапређење технологије производње
		Мера 1.2.6 Унапређење целокупног система производње и дистрибуције садног и семенског материјала
		Мера 1.2.7 Успостављање ефикаснијег система услуга у пољопривредним и непољопривредним делатностима
		Мера 1.2.8 Унапређење система промоције и видљивости
		Мера 1.2.9 Унапређење канала продаје и пласмана производа
	<p>Специфични циљ 1.3</p> <p>Финансијске мере подршке пољопривреди и руралном развоју</p>	Мера 1.3.1 Повећање броја доступних мера подршке за рурални развој и пољопривреду
		Мера 1.3.2 Повећање броја корисника и обима расположивог финансијског капитала намењеног развоју пољопривреде и руралних подручја
		Мера 1.3.3 Унапређење система и лакши приступ кредитним средствима за пољопривредне произвођаче и остале актере руралног развоја
		Мера 1.3.4 Унапређење система осигурања
	<p>Специфични циљ 1.4</p> <p>Унапређење квалитета и безбедности производа</p>	Мера 1.4.1 Унапређење безбедности и квалитета хране и хране за животиње уз стално унапређивање укупног система безбедности хране
		Мера 1.4.2 Већа примена међународних стандарда у производњи и преради пољопривредних производа
Мера 1.4.3 Успостављање и јачање система рада контролно-инспекцијских служби		
Мера 1.4.4 Успостављање ефективног система лабораторијске контроле хране, хране за животиње, садног и семенског материјала		

<p>Стратешки циљ 2.</p> <p><i>Раст конкурентности пољопривредних газдинстава и прерађивачке индустрије у складу са савременим захтевима домаћег и страног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора пољопривреде</i></p>	<p>Специфични циљ 2.1</p> <p>Диверсификација руралне економије</p>	Мера 2.1.1 Увођење виших степена прераде кроз мини прерадне системе у оквиру пољопривредних газдинстава
		Мера 2.1.2 Развој руралног туризма
		Мера 2.1.3 Развој активности на пољопривредном газдинству у оквиру непољопривредних активности заснованих на традицији и култури подручја
		Мера 2.1.4 Развој нових услуга и производа у ланцу пољопривредне производње
	<p>Специфични циљ 2.2</p> <p>Модернизација пољопривредних газдинстава кроз осавремењавање пољопривредне механизације и увођење нових технологија усклађеним са захтевима савременог тржишта</p>	Мера 2.2.1 Увођење виших степена прераде као начином за остваривање додатне вредности пољопривредних производа
		Мера 2.2.2 Модернизација опреме и објеката у пољопривреди
		Мера 2.2.3 Креирање нових знања, технологија, производа и услуга прилагођених локалним условима
		Мера 2.2.4 Јачање способности сектора пољопривреде за креирање производа више додатне вредности уз употребу локалних сировина
		Мера 2.2.5 Унапређење технологије производње и ефикаснији систем преношења знања и иновација и искустава

<p>Стратешки циљ 3.</p> <p><i>Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине</i></p>	<p>Специфични циљ 3.1</p> <p>Ефикасније управљање природним и земљишним ресурсима</p>	Мера 3.1.1 Унапређење одрживог коришћења земљишта
		Мера 3.1.2 Заштита вода од негативних утицаја пољопривреде
		Мера 3.1.3 Већи степен коришћења пољопривредних површина
		Мера 3.1.4 Успостављање и промовисање система интегралне производње
		Мера 3.1.5 Унапређење и промовисање производних засада под аутохтоним сортама воћа
		Мера 3.1.6 Промовисање и унапређење органске пољопривредне производње, система контроле, надзора и сертификације у органској производњи
		Мера 3.1.7 Удруживање пољопривредних произвођача у циљу укрупњавања поседа и подизања модерних и већих засада воћа
		Мера 3.1.8 Унапређење земљишне инфраструктуре и ефикасније коришћење земљишта лошијег квалитета
		Мера 3.1.9 Унапређење система мелиорације земљишта и унапређење плодности земљишта
		Мера 3.1.10 Смањење губитка и деградације земљишта
		Мера 3.1.11 Унапређење и успостављање ефикасног система праћења и контроле квалитета земљишта, његове плодности
	<p>Специфични циљ 3.2</p> <p>Прилагођавање производње са принципима очувања и заштите животне средине</p>	Мера 3.2.1 Креирање адекватних мера усмерених на смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште из пољопривредне производње
		Мера 3.2.2 Очување и одрживо управљање биљним и животињским генетичким ресурсима
		Мера 3.2.3 Техничко-технолошко освремењавање земљишта, објеката и опреме
		Мера 3.2.4 Подизање свести пољопривредних произвођача о климатским променама, њеним последицама и потребама њиховог решавања
		Мера 3.2.5 Већа примена пољопривредних пракси (примена агротехничких мера и технологије) повољних по животну средину
		Мера 3.2.6 Успостављање и промовисање система интегралне и органске производње
		Мера 3.2.7 Подизање свести о значају коришћења обновљивих извора енергије и производњи енергетских усева

Стратешки циљ 4. Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва	Специфични циљ 4.1 Унапређење и развој канала продаје и пласмана пољопривредних производа и осталих услуга у области руралне економије	Мера 4.1.1 Креирање нових услуга у ланцу производње и прераде хране
		Мера 4.1.2 Подизање капацитета пољопривредних газдинстава за укључивања у глобалне тржишне ланце
		Мера 4.1.3 Јачање мотивације произвођача за разним облицима удруженог пословања
		Мера 4.1.4 Успостављање система финансијских, тржишних и саветодавних сервиса пољопривредним произвођачима и осталим пружалаоцима услуга
		Мера 4.1.5 Повећање видљивости и препознатљивости локалних производа на домаћем и иностраном тржишту
		Мера 4.1.6 Већа доступност социјалних услуга руралној популацији
		Мера 4.1.7 Јачање извозних перформанси сектора пољопривреде
		Мера 4.1.8 Јачање хоризонталних и вертикалних веза у ланцу производње
		Мера 4.1.9 Унапређење система инспекцијских служби и смањење присуства сиве економије
	Специфични циљ 4.2 Развој руралне инфраструктуре и очување културног наслеђа	Мера 4.2.1 Унапређење комуналне инфраструктуре у руралним подручјима
		Мера 4.2.2 Унапређење земљишне инфраструктуре у руралним подручјима
		Мера 4.2.3 Унапређење постојеће и изградња нове путне инфраструктуре у руралним подручјима
		Мера 4.2.4 Заштита и очување културног наслеђа
		Мера 4.2.5 Заштита и очување локалног идентитета руралних средина
	Специфични циљ 4.3 Унапређење економских, социјалних, друштвених аспеката живота у руралним срединама	Мера 4.3.1 Смањење негативних демографских трендова у руралним подручјима
		Мера 4.3.2 Промовисање и развој локалних акционих група и ЛЕАДЕР приступа
		Мера 4.3.3 Промоција и оснаживање заједничког организовања и пословања актера руралног развоја
		Мера 4.3.4 Јачање регионалне прекограничне сарадње за унапређење социо-економског развоја
		Мера 4.3.5 Већа доступност социјалних услуга руралној популацији
		Мера 4.3.6 Смањење руралног сиромаштва и побољшање положаја депривираних слојева руралног становништва
		Мера 4.3.7 Веће укључивање малих пољопривредних газдинстава у системе подршке
		Мера 4.3.8 Већа афирмација предузетништва младих и женске популације у руралним срединама

<p>Стратешки циљ 5.</p> <p><i>Промовисање и успостављање стратешког партнерства свих заинтересованих страна у области пољопривреде и руралног развоја и усклађивање са директивом Европске уније, њеним стандардима, политикама и праксама</i></p>	<p>Специфични циљ 5.1</p> <p>Подизање свести локалног становништва о предностима удруживања, оснаживање постојећих и оснивање нових партнерстава у области пољопривреде и руралног развоја</p>	<p>Мера 5.1.1 Едукација и унапређење знања пољопривредних произвођача о значају и користима које удруживање носи</p>
		<p>Мера 5.1.2 Упознавање са примерима успешног удруженог пословања у области пољопривреде и руралног развоја у земљи и иностранству</p>
		<p>Мера 5.1.3 Унапређење комуникације и сарадње актера руралног развоја на свим нивоима</p>
		<p>Мера 5.1.4 Јачање постојећих пољопривредних удружења и задруга</p>
		<p>Мера 5.1.6 Успостављање адекватних механизма подршке за оснивање нових правних форми удруживања</p>
		<p>Мера 5.1.7 Јачање постојећих потенцијала организовањем локалних акционих група и ЛЕАДЕР приступа</p>